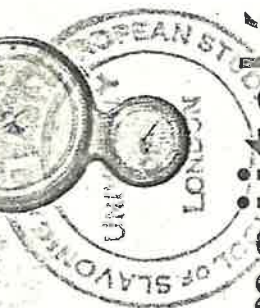
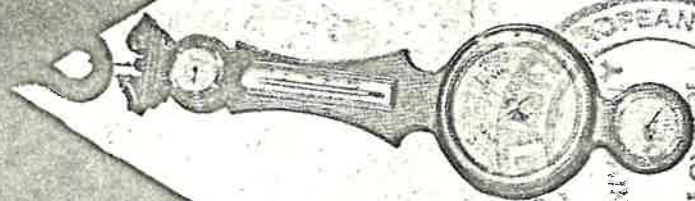

milan
kundera

majitelé
klíčů

diva

Právo provozovat
tuto hru

zadává pouze

Československé divadelní
a literární jednatelství
Praha 2, Vyšehradská 28,
telefon 234620 a 235140.

Pořadatel je povinen
předložit žádost

o svolení k užití díla
nejpozději 4 týdny

před datem představení

u výkonného orgánu příslušného ONV
na tiskopisech

vydaných Čs. divadelním

a literárním jednatelstvím

© Milan Kundera 1962

OSOBY

JIRÍ NEČAS, asi 27 let

ALENA NEČASOVÁ, asi 20 let

KRŮTA, asi 50 let

KRŮTOVÁ, přcs. 40 let

VĚRA, kolem 30ti let

DOMOVNÍK SEDLÁČEK, asi 50 let

DOMOVNICE, asi 50 let

DŮSTOJNÍK GESTAPA, střední věk

TONÍK, střední věk

PRVNÍ MUŽ

DRUHÝ MUŽ

Otomaru Krejčovi,
tourci první inscenace
této hry
autor

Na scéně jsou dva pokoje*). První obývají dva mladí manželé, Jiří a Alena Nečasovi. Druhý obývá tehán s tchyní. Pokoje jsou navzájem spojeny dveřmi. Kromě toho vedou z každého pokoje dveře někým dozadu, kde lze předpokládat předstí, kuchyň, koupelnu atd.

V prvním pokoji je dvougauč, zrcadlo a psací stůl s telefonem, gramofonem a spoustou kniž a papírů. V druhém pokoji je jídelní stůl. Stěny obou pokojů jsou ověšeny sbírkou starožitných hodin.

Když se zvedne opona, je právě ráno, kolem půl osmé. V druhém pokoji je Krůta, ždva, je rozespalý, ještě jen nedbale oděný, v košili a papučích. Jeho žena stěle.

V prvním pokoji leží Jiří ještě na rozestlaném gauči, z něhož Alena, jeho žena, právě vstala. Zvenku otevřeným oknem zaznívají surově bubínky a píšťaly.

JIŘÍ (znechucen tím rámušem): Svět je dotěrný. (Vstává a jde k oknu)

KRŮTA (směrem k oknu ve svém pokoji): Lumpi.

JIŘÍ (zavírá okno): Tak.

Hluk se ztiší a doléhá již jen zcela vzdáleně.

KRŮTA: Odevšad je ženou, ale paráda musí být.

JIŘÍ (vrací se do postele): Svět je našťestí jak lampa, která se dá zhasnout. (Slastně znovu uléhá) Stačí zavřít okno a zavřít oči.

KRŮTA: No nic. Jednou zas budem maširovat my. (Pač

*) Ve většině inscenací byly pokoje vedle sebe. V brněnské inscenaci Jana Filiera byly za sebou. Pokoj mladých manželů vpředu, pokoj rodičů vzadu.

začíná obřádně a rozvázně nataborvat všechny bodiny, co visí v druhém pokoji)

JIŘÍ: Největší radost je spát. Nikoho neuznávám, ale spánek je král. Hloupé jenom je, že když člověk spí, tak o tom neví... A proto nejlepší ze všeho je nedělní ráno, člověk spí zlehka, pořád se probouzí a ví, že c

spí!

Alena je na začátku svých ranních úprav, je v dobré náladě, otvírá gramofon a dává na něj desku. Jiří si tobo všimne.

Alenka, nedělej rámus!

ALENA: Když je n e d ě l e, tak má být v e s e l e.

JIŘÍ: Vesele, to je tise.

ALENA: A nedívej se na mě, když se oblíkám!

JIŘÍ: Vesele, to je divat se, jak se oblíkáš.

Jiří se dívá se zálibením na Alenu, která teď drží zvučkovku těsně nad gramofonovou deskou dělajíc koketně omluvný posunek.

KRŮTA (vidí, že Krůtová stojí u dveří do prvního pokoje a naslouchá): Co je?

KRŮTOVÁ: Alena má dnes balet. Poslouchám, jestli je vzhůru.

V té chvíli položí Alena jehlu na otáčející se desku a zazní dosti hlasitě budba, zřejmě instrumentální úvod k hodně banálnímu, vlezlému slágru.

KRŮTA (reaguje ironicky na tenhle nápor hluku): Až moc!

KRŮTOVÁ (s jakousi trpělivskou rozčilleností, která je ostatně vespod veskerého jejího jednání): Pepi, co má ze svého mládí... v téhle době... a ve Vsetíně! Copak jí nikdy neodpustíš, že to není tvá vlastní dcera? A z gramofonu se ozve hlasitě píseň.

MUŽSKÝ HLAS V GRAMOFONU:

Když jste svlečeno, svlečna, svlékněte si ty šaty.

Šaty jsou, svlečno, jestli víte,
pro ženy, jež nás nevábí,
vy krásná ale nemusíte
přilhávat tělu hedvábí.

ŽENSKÝ HLAS V GRAMOFONU:

Jak myslíš, milý. Co by ne?
Ty šaty, ty jsou pro jiné.
A to, co je pro jiné,
to ať pomine.
Já pro radost tvých očí
i radost zrcadla
se jak řádná svlečna
vysvěleču do prádla.

ALENA (*se zatím obléká poskakující přitom do rytmu
šlágru; když nyní dozněla sloka a je zas pár taktů mezi-
bry, řekne*): Vidíš, ona je svlečená, a já už budu má-
lem oblečená.

JIRÍ (*leží v posteli a dívá se na ni s velkým zalíbením;
Alena je krásná, je roztomilá, je koketní, ale koketnost
je zabarvena čímsi dětským a naivním, o čem se nedá
říct, že by bylo předstírané, nanejvýše někdy poněkud
zneužívané*): Rybičko, sakra, ty jsi hezká!
A šlágr hned zas pokračuje.

MUŽSKÝ HLAS V GRAMOFONU:

Když jste svlečno, svlečna,
svlékněte si to prádlo.
Chcete-li dělat radost muži,
tak buďte, prosím, jako ta,
co na sobě má jenom kůži,
ten hábit, zvaný nahota.

ŽENSKÝ HLAS V GRAMOFONU:

Jak myslíš, milý. Co by ne?
To prádlo, to je pro jiné.

A to, co je pro jiné,
to ať pomine.
A protože vim dobře,
co muži pomůžou,
tak se jak řádná svlečna
vysvěleču do kůže.

Alena je již oblečená. Zastaví gramofon a píská si dál
melodii doznělého šlágru. Jde k zrcadlu a šlechtí se,
ustavičně se vrtíc do rytmu odeznělé hudby.

JIRÍ (*dívá se na ni*): Jestli je spánek král, tak tohle tělo
je římský císař. A vidět římského císaře, jak poska-
kuje ...

Zazvoní telefon.

ALENA: Už mě šánějí. (Ukloni se směrem k telefonu)
Strpení, dámy.

Telefon znovu zazvoní.

Milostivá se jen namaluje.

Telefon znovu zazvoní a Alena teprve teď jde k němu,
zvedá sluchátko a mluví ihned, nečekajíc ani, kdo se
jí ozve.

Ahoj, co je? ... (Zaražena) Ano ... Já ho zavolám.
(Podává sluchátko Jirimu, který vyskakuje z postele)
Nějakoj mužskej ...

JIRÍ (*sluchátko u ucha*): Nečas ... (Tisnivě překvapen)
Kdol ... A teď hned? ... (Jako by se bránil nařčení)
Co mluvíš! Ptal jsem se tě jenom, jestli teď hned ...
Ano ... To já znám, ta cukrarna ... tak dobře ...
ano ... (Položí sluchátko a je rozrušen)

ALENA (*která bo po celou dobu zvědavě pozorovala*):
Co je?

Jirí je chvilíčku zamyslen, pak se rychle rozhodne a
míří ve dveřích, jež vedou přes předstih do koupelny.
Nechá za sebou dokonatě otevřené dveře. Alena se pře-
stala zajímat o svůj zvonějšek, dívá se za Jirím a volá
za ním

Tak co je?

JIRÍ (z koupelny): Taková záhada.

ALENA (v otevřených dveřích volá do koupelny): Jak to, záhada!

Jirí neodpovídá.

Kdo to byl?

Jirí neodpovídá.

No tak mluv! Ty mi neumíš říct, kdo to byl?

JIRÍ (z koupelny): Počkej ...

Je chvíli ticho, pak se Jirí vrací, rozčuchán, bos, v kalhotách; v chůzi si obléká košili.

ALENA: Prosim tě, kam chceš jít? ... Kam se oblíkáš?

JIRÍ: Ale něco kvůli firmě ...

ALENA: Co kvůli firmě?

JIRÍ: Nechtěl mi nic vysvětlovat ... jenom že musím hned přijít ...

ALENA: Kdo? Šéf?

JIRÍ: Nevídášs moje boty?

ALENA: Šéf?

JIRÍ: Ano ... ne ... šéf ne.

ALENA: Tak kdo? Vždyť já je všechny znám.

JIRÍ: Nerozuměl jsem dobře jménu ... asi to vůbec nebyl nikdo od firmy, to jenom předával vzkaz ...

ALENA: Ty jsi ale pořád jak malej, mohl bys už jednou vědět, že přece nemluvíš s někým, když nevíš, kdo to je. Tak se ho zeptám znovu, když nerozumím jménu, ne? Leda zas do něčeho vlezíš, víš, co říkal otec: že jsi neopatrný.

JIRÍ (rozblíží se, kde má boty): Myslím, že jsem až moc opatrný.

ALENA: Otec ti říkal, když jsi k nám přišel, že si teď musíš dát dvojnásobný pozor, že to je podminka.

JIRÍ (klečí před gaučem, hledá pod nim boty; náhle podrážděně): Víš, že nemám rád, když o tom mluvíš,

ALENA: Proč bych o tom nemluvila, já můžu mluvit, o čem chci ... (Zpozoruje, že je Jirí na čtyřech) Jé, ty

11

jsi směšnej, ty vypadáš jak štěně ... (Prikleává si k němu a je náhle něžně škemravá) štěňátko, nechod nikam, beztoho tam leje, no ne, nelceje, ale lílo, je tam bíláto ... (Jirí si obouvá boty, Alena litostivě) nebo mě pojd' doprovodit do baletu, beztak mě nikdy nedoprovodíš, to bych chtěla vidět, jestli bys byl tak rychle oblečeněj kvůli mně ... (Vidí, že je Jirí připraven odejít) Nebo se pak nezlob, když mě bude doprovázet někdo jinej!

JIRÍ: Rybičko, hned se vrátím. Nazdar. (Obrátí se ke dveřím)

ALENA: Ty si myslíš, že když jsem před tebou nikoho neměla, že si mnou můžeš být jistej, ale - Jirí za sebou zavře dveře do předsíně.

2

Alena se vrací od nedokončené věty znovu před zrcadlo přebarvovat si rty, aby touto činností, zprudka prováděnou, strávila svoji rozmrzelost.

Křitová slyšela z předsíně bouchnout dveře a jde se proto podívat do prvnibo pokoje.

KRŮTOVÁ (rozblíží se, zjišťuje pobledem nepřítomnost Jirího): Kam šel?

ALENA: Já nevím.

KRŮTOVÁ: Jak to, že nevíš?

ALENA: Někdo mu telefonoval.

KRŮTOVÁ: Kdo?

ALENA (čím dál neurveji): Nějakej mužskej.

KRŮTOVÁ: Broučku, tak mluv pořádně. Žena má přece právo vědět, kde je její muž.

ALENA (utrhne se): Copak já ho hlídám? Ať si dělá co chce!

12

KRŮTOVÁ: Co na mě křičíš?
ALENA (*křičí*): Já nekřičím!
KRŮTOVÁ: Ty jsi ale rozmazlená!
ALENA: A kdo mě rozmazlil?
KRŮTA (*natáhl již v drubé místnosti všechny botiny, jde tedy do prvního pokoje, aby v tomto obřadu pokračoval i tady*): Copak je?
KRŮTOVÁ: Jiří někam odesel a představ si, že Alena vůbec neví kam.

ALENA (*už na odchodu*): Tak já jdu!
KRŮTOVÁ: Počkej! Snídaně bude hned!
ALENA: Já nemám čas snídat.

KRŮTOVÁ: No tak to nel! To je ten největší jed, ne-
snídat a přitom ze sebe vydávat tolik energie. To bys,
broučku, dlouho nevydržela.

ALENA: Vidíš, že spěchám!
KRŮTOVÁ: Tak to sníš sama. I když v neděli se má
jít společně! (*Odběhne*)

KRŮTA (*zabývá se botinami, které jsou v prvním po-
koi*): Jestli se mi jednou podaří, aby šly zároveň ...
ALENA (*stojí zas před zrcadlem a ošivá se*): Mně to
tady dělá fald ...

KRŮTA (*přistoupil k jedněm botinám a postrkuje jejich
ručičku dopředu*): Ony si myslí, že se můžou flákat po
ciferníku jako po korze.

ALENA: Kdybych já byla hodiny, tak bych schválně cho-
dila špatně.
KRŮTA: To věřím.

ALENA: A ty šaty jsou úplně nemožný.
KRŮTA: Copak to není krásný, když ve dvanáct spustí
jak na povel všech jedenatřicet?

ALENA: Vypadám v nich tlustá.
KRŮTOVÁ (*přináší šálék čaje a roblík*): Štíhlá žena, to
stejně není mužské gusto. A jezl!
*Alena ji a dívá se přitom stále do zrcadla. Kritová
připomíná Kritovi*

Nezapomeň ty prapory: Sedláček mě s tím otravoval
už včera.

KRŮTA: Dej mi pokoj s domovníkem. Já ho nesnáším.
KRŮTOVÁ: A já ho snad, Pepi, snáším?
KRŮTA: Kdysi se mohl přede mnou pětřitnout.

KRŮTOVÁ: To je právě to, co ti nikdy neodpustí.
KRŮTA: Dyt' jsem mu to domovníctví sám dohodil!
KRŮTOVÁ (*Aleně*): Prosim tě, nehlejtej. To není zdravé
tak hltat.

KRŮTA: Dokud dělal rotnýho, nemohl jsem si na něho
stěžovat.

KRŮTOVÁ (*Aleně*): Ty šaty ti náhodou moc sluší!
Alena si otírá ruce a chce již odejít.

KRŮTA: Ale není mi vůbec příjemný, když mě můj bý-
valej rotnej chce poučovat.

ALENA (*odchází*): Tak ahoj!
KRŮTOVÁ: Zlom vaz!

KRŮTA (*kyne na Alenu a pak pokračuje, napodobuje
domovníka*): Říšskej vlevo, protektorátní vpravo ...
(*Pač rozbodně*) Ale tohle potěšení mu dnes neudělám.
Pro mne bude nalevo vždycky náš prapor a haken-
krajc vyvěším vpravo.

KRŮTOVÁ: Pepi, dej si pozor, ten chlap má oči všude!
KRŮTA: Máš pravdu. Byla by to nebezpečná hra.

ALENA (*volá do předstíne*): Tady nejsou klíče!
KRŮTOVÁ (*volá na Alenu*): Na co klíče?

ALENA (*z předstíne*): On zamkl!
KRŮTA (*volá do předstíne*): Tak si odemkni. Na věšáku
jsou moje klíče.

ALENA: Nejsou tu klíče!
KRŮTA: Jen se podívej pořádně. (*Ide do předstíne*)

ALENA (*vrací se z předstíne*): No nejsou!
KRŮTOVÁ: Proč zamyká? Zamyká se jenom, když
nikdo není doma!

KRŮTA (*vrací se z předstíne*): Ty klíče tam ale opravdu
nejsou. (*Kritové*) Nemáš je ty?

KRŮTOVÁ: Já? Klíče? Já klíče nemám. Ty jedny, co máme, máš ty. Já si jenom půjčku tvoje klíče.
KRŮTA: My dva si snad klíče nepůjčujeme.
ALENA: Prosim vás, nehádejte se a najděte mi je.
KRŮTOVÁ: My se, Ali, nehádáme.
KRŮTA: Ty klíče jsem měl naposledy já.
ALENA: Měla jsem tam v půl osmé být!
KRŮTA: Bral jsem si je včera, když jsem šel na pivo.
Pak jsem se vrátil a pověsil jsem je na věšák. A pak už přece nikdo nikam nešel. Až on - teď ráno!
ALENA: No to je přece šílený, já tam zas nebudu včas!
KRŮTOVÁ: Kam řekl Jiří, že jde?
ALENA: Já nevím. A zas budou mít řeči.
KRŮTOVÁ: Jak to, nevím?
ALENA: Oni mají vždycky řeči, a proto jsem tam dneska schválně chtěla přijít včas.
KRŮTOVÁ: Ty ses ho neptala, kdo volal?
ALENA: Povídal, že prý nerozuměl jméno.
KRŮTOVÁ: A to šel za někým, koho nezná? A kvůli čemu řekl, že jde?
ALENA: Prý něco kvůli firmě.
KRŮTOVÁ: Teď v neděli kvůli firmě. Jsi hlupáček a necháš se vodit za nos, Ali.
ALENA (Křivěji): Prosim tě, podívej se do kapes.
KRŮTA: Vyloučeno. Přece vím, co dělám. Musel je vzít on.
ALENA: Proč by bral vaše klíče, když má svoje?
KRŮTA: Jak to, svoje? To nejsou jeho klíče.
ALENA: No ne, já se zblázním!
KRŮTA: Je to od něho bezohlednost. To je hned vidět, že nebyl na vojně!
KRŮTOVÁ: Na vojně. Nepoznal rodinu! To se jen říká, že sirotek přilinc. Vždyť jsme toužili, aby přilnul! Ale protože nikdy žádný domov nepoznal, neumí si ho ani vážit!

KRŮTA (přistoupí k psacímu stolu): Ten brajgl! Pořád si maluje samý domečky ...

KRŮTOVÁ: A protože nepoznal matku, neumí si vážit ani ženy.

KRŮTA: Mužem se člověk nerodí, mužem se člověk stává.

KRŮTOVÁ: On musí pochopit, že žena není muživ matek!

KRŮTA: A kdo neprošel vojnou, nestane se mužem nikdy.

KRŮTOVÁ: Žena je dárně životal! To je žena!

ALENA: No ne, to je šílený!

KRŮTA: Protože jenom na vojně se člověk naučí chápát, že musí myslet taky na kolektiv a že kázeň není žádný příkoří, ale radost! Ale on neví, co je to radost.

KRŮTOVÁ: To se ví, že neví ... Ale tebe je škoda, Ali, aby tě měl jako kanárka v kleci. Podívej, Pepi, jakou ona má postavu! (Vypíná se, aby Aleně ukázala, jak se má držet) No, vypni prsa, nestyď se, že je máš, na ženských prsou není nic špatného.

ALENA (vypíná prsa a dívá se po očku do zrcadla. Pak najednou spustí): A stejně nemůžu nikam jít ... Jenomže takhle ze mne nic nebude! Protože umění, to není jenom talent! Umění je především práce! Ale to on nepochopil! (Trucovitě) Ale já si teď půjdu lehnout. No ne? No tak co mám dělat, když nemůžu nikam jít? ... (Napadá ji další myšlenka) A nclehnu si tady! Já půjdu k vám! A v noci taky zůstanu u vás!
Z předstírá slyšet šramot klíče ve dveřích a otvárá dveře.

KRŮTOVÁ (ještě rychlejším hlasem, aby přibázející Jiří neslyšel): Tos měla už dávno udělat. Já jsem ti vždycky říkala, že je jedna věc, přes kterou žena bezpečně ovládá i nejhorsího despotu.

Jiří vchází z předstíne do pokoje mladých. Je překvapen, že Alena je doma.

JIŘÍ: Ty jsi ještě doma? (Všichni studeně a dotčeně mlčí) Vždyť už je málem osm!

ALENA (prude): A jak jsem se tam měla dostat?

KRŮTA (natahuje ruku, studeně): Klíče.
Jiří nerozumí. Krůta znovu a důrazněji.
Naše klíče.

JIŘÍ (vsune ruku do kapsy, překvapeně): Já mám oboje! Promiňte ... (Dává jeden svazek klíčů Krůtovi)

KRŮTOVÁ (pozoruje bedlivě všechny Jiřího reakce a teď říká ironicky): Ohromně překvapen!

ALENA (litostivě, trucovitě): Ale teď už je stejně pozdě! Já tam nemůžu chodit pokaždý pozdě!

KRŮTOVÁ (Jiřimu): Tys opravdu nevěděl, že máš s sebou oboje?

JIŘÍ: Nevším! Jsem si, že už mám jedny v kapse.

ALENA: A mně bolí hlava, protože jsem se rozčílila a já si jdu lehnout.

KRŮTOVÁ (Jiřimu): A kdopak tě to tak brzo ráno volal?

JIŘÍ: Ale ... já ani nevím ...

KRŮTOVÁ: Tak za kým to šel?

JIŘÍ: Ten člověk tam vůbec nebyl.

KRŮTOVÁ: Jak to?

JIŘÍ: Písel jsem tam a nikdo tam nebyl.

KRŮTA: Někdý si z tebe udělal blázna. A to ti docela patří.

KRŮTOVÁ (významně): Spíš se mi zdá, že si Jiří chce dělat blázny z nás.

Odchází okázale do druhého pokoje. Krůta za ni. Alena se začíná ostentativně selékat a zpívá si přitom slova slágru o svlečné, „šaty jsou, svlečno, jestli víte, pro ženy, jež nás nevábí, vy krásná ale nemusíte přilbávat tělu bedoábi ...“

JIŘÍ (spíše jen pro sebe): To je hrozně divné, že tam nikdo nebyl ...

Alena dává najevo, že ji už vůbec nezajímá, kam Jiří šel a co si o tom myslí, sbíráje šaty a prookativně zpívá, že „šaty, ty jsou pro jiné a to, co je pro jiné, to ať pomine“. Jiří konečně pochopí Alenu demonstraci. Ty se zlobíš?

„Tak pro radost tvých očí, i radost zrcadla ...“ prookuje ho Alena a sbíráje kombiné. V té chvíli zvedne ve vedlejším pokoji Krůta hlavu.

KRŮTA: Zvonilo?

Krůtová nic nescísla, zaroznění bylo velmi nesmělé! Krůta se jde převléct, odchází dveřmi ze svého pokoje do předstíne. A v té chvíli začnou první hodiny odbíjet osmou. Hodin je v obou místnostech skoro čtyřicet a protože se Krůtovi nikdy nepodařilo je nadržít úplně přesně, vzniká jakési děláni několikaminitové vyzvánění, které začne jedním ojedinelým strojem, ke kterému se připojují další a další, aby pak vyzvánění zase nějakým, ojedinelým, opožděným strojem zaniklo.

ALENA: Vidiš! Je osm! Už půl hodiny jsem tam měla být! Tak co mám dělat? Jdu si lehnout.
Jiří by chtěl Alenu uchláčbolit, ale Alena je nepřístupná.

Nech mě! Lehnu si vedle!

Alena, slevčená do prádla, pyšně uztyčená na vysokých podpatcích, provokativní a vyzývavá, stojí proti Jirimu, který je poněkud zmaten a nejistý. A v tu chvíli se otvírají bez klepání dveře. Otvírá je z předstírně Kritita – nevidíme ho a vchází jimi do prvního pokoje Věra. Je to mladá žena, a přece ne už mladá. Je unavená, je dobře oblečená, ale i na šatech je zřejmá únava, zaprášenost, pomačkanost. Dalo by se říci, že je-li v této chvíli na Aleně její ženství obnaženo, je na Věře bluboko pokryto pracem, je zasuté a patrné spíš prostřednictvím čehosi, co prosvitá.

VĚRA: Dobrý den ...

ALENA: Jé!

VĚRA: Promiňte.

ALENA (*upadne, stejně jako líří – do rozpaků. Uvědomí si najednou že je skoro nabá*): Kde mám župan? Já jsem tady jako Eva v ráji! ...

VĚRA: Promiňte. Přišla jsem tak po ránu.

JIRÍ (*v rozpacích*): Dobrý den ... (*Ukazuje na Alenu*)
To je moje žena.

VĚRA (*podává Aleně ruku*): Konečná.

JIRÍ: Moje kolegyně z fakulty.

ALENA (*podává Věře ruku, blabolic*): Já si musím pro župan!

JIRÍ (*Věře*): Co tu děláš?

ALENA: Já ho mám asi u našich. Já jsem si šla totiž právě lehnout. (*Odbíhá do druhého pokoje*)

JIRÍ: Co tu děláš?

VĚRA: Nežlob se, prosím tě.

JIRÍ (*poněkud stísněně*): Proč bych se zlobil? Jsem rád, že tě vidím – po takové době.

VĚRA: Můžeš mě tu chvilku nechat?

JIRÍ: Nechat? ... Jak nechat? ... Ne –

VĚRA: Ano ... Jdou po mně.

Oba pokoje zmizely. Jiri stojí uprostřed nedobledné, pusté prostory. Vyzvánění bodin proměnilo se teď v klinkání malého zvonečku-umíráčku, který vtiskuje celému ovzduší znak tísně. Jiri je ještě pln úleku z Věřiny poslední věty.

V té chvíli objevuje se za ním důstojník v uniformě gestapa. V jeho vzhledu ani v jeho chování nesmí být nic okázale obhroublého, spíš z něho vyzařuje jakási zvrhlá inteligence. Jiri ho učtí za sebou, oblédne se a instinktivně ubývá.

DŮSTOJNÍK (*usměje se sebevědomě tomuto projevu bázně*): Strach funguje znamenitě. A to už je několik let, co jsme tě měli na Pankráci... (*Vidí, že Jiri stojí s rukou v kapse. Zvýší hlas*) Jak to stojíš? Jiri se opět lekne, napřimí a vytáhne z kapsy ruku; cosi v ní drží. Důstojník nedivětivě.

Co to máš v ruce?

Jiri otevře dlaň. Důstojník se zasměje.

Klíče! Člověk by čekal nůž, a on má klíče!

K Jirimu přichází Věra a stane asi tři kroky před ním.

Důstojník ji spatří.

Tebe jsem taky někde viděl... (*Vzpomíná*) Vás

oba... Ano. Takhle jste stáli proti sobě... (*Jirimu*)

a já jsem se tě ptal, jestli ji znáš!

VĚRA (*teřtí v tvář Jirimu*): A on řekl: Neznám.

DŮSTOJNÍK (*Jirimu*): Teď nejsme na gestapu. Teď viš, kdo je?

JIRÍ: Ano. Nejlepší člověk, jakého jsem kdy potkal. Sestra nás všech.

DŮSTOJNÍK: Jenom si udílejte vznešené tituly. Načnête nový poštelý příběh! Vypadne z něho nakonec několik dalších mrtvých - a to bude vše. (*Odchází*)

VĚRA (*stále stejně teřtí v tvář Jirimu*): Opravdu, takhle jsi tenkrát stál... Dva metry ode mne... Dival ses na mne a zavrtěls hlavou... A to byl ten nejkrásnější stisk ruky, když jsi pomalu říkal: Neznám ji.

TONÍK (*objeví se u nich, v dělnickém oděvu**); *rezolutně*): Jenomže pak tě opravdu neznal, když ho pustili! A žádného z nás už nechtěl znát!

VĚRA: Neobžalovávej!

TONÍK: Já vím! Byl vzdělaný a milý a jemný! I opustit tě uměl zřejmě tak něžně, že jsi mu vděčná za ten požitek.

VĚRA: Copak mohl za to, že mě nemiloval? Když muž neopětuje lásku, chtěl bys ho za to soudit? Odešel ode mě za někým jiným, co na tom? Bylo to všechno rovné a čisté.

TONÍK: Svědčí to přece jen o jistém talentu k zradě.

VĚRA: Jakápak zrada, když je po lásce. Nemá smysl to vracet. Na gestapu z něho nedostali jedině slovo. Choval se statečně.

TONÍK: Protože je příliš jesitný na svoji čest. Ale pak dezertoval.

VĚRA: Proč říkáš dezertoval! Vyhybal se nám, aby nás neuváděl do nebezpečí. Byl poznamenaný.

TONÍK: A kdo z nás nebyl poznamenaný?

VĚRA: Byl tehdy ještě chlápec! Mladší než my!

TONÍK: Ale byli i mladší než on!

VĚRA: Každý náš krok byl nejistý. Chodili jsme po ulicích jak po minovém poli.

* V Krejčově inscenaci je Toník ve vizích charakterizován starým bicyklem, na kterém přijíždí a odjíždí, o který se opírá.

TONÍK: Ano. Začal se tě prostě bát. Proto tě opustil. Nás všech se začal bát. (Ironicky) Zatoužil po jistotách.

JIRÍ (smutně): Chtl jsem přežít, Toníku ... Neslyšíš? (Ukáže pravou ruku, v níž stále drží klíče, do výše, odkud z neviditelného zdroje zní truchlivé klínání) Smrt pořád poprchává.

TONÍK (dává se na vztaženou ruku se svazkem klíčů): Stal se z něho majitel klíčů.

Jirí si uvědomí, že drží klíče, a dává je rychle do kapsy. Toník zaitočí.

Jen si je schovej! Doufám, že ses dobře zamkl!

JIRÍ (stojí sám proti Toníkovi, protože Věra mezitím zmizela - ustoupila - ze scény; brání se s jakýmsi zoufalstvím): Taky že zamkl! Aby mi neuteklo to nebohé málo, které tu člověk na světě má!

TONÍK: Kdyby se ti hnusilo spokojovat se s málem.

JIRÍ: Ano. Ale pak jsem pochopil, že člověk nic víc nemá ... (Se smutkem) Člověk, to mi už dávno nezní hrdě, člověk, to mi zní žalostně jak pláč. Tím hůř, jestli žijeme pořád v iluzích že jsme pány dějin, tím hůř, jestli žijeme pro ty, co přijdou a ti, co přijdou, žijí zas pro ty, co přijdou po nich - protože potom všichni žijí pro něco, co není.

TONÍK: Jak to, není? Budoucnost je pro mne stokrát skutečnější než tahle mrzácká přítomnost, která už teď je mrtvá.

JIRÍ: Zdá se ti budoucnost tak skutečná? Abys jednou nestál nad světem, za který bojuješ, jak matka nad hrbatým novorozencem. Žiješ pro to, co bude, ale nemůžeš vědět, co bude, a tak žiješ a nevíš, proč.

Při posledních slovech Jirího se Toník ziráčí a někde poblíž se objevuje Alena. Stojí tu tak, jak byla v posledním reálném výstupu: v kalbotkách a podrápence; navíc má však v náruči velikou bílou svatební kytici. Jirí pokračuje ve své vzrušené promluvě bez přerušování,

zatímco zvuk umíráčku přechází postupně v blabol zvonění.

Ale já nežiju pro to, co není. (Uvidí Alenu, jde k ní) Já žiju pro to, co je. Ty jsi (Kleká si před ní) Tebe mám. Teď. Pořád. Stále. Teď.

ALENA (stojí před klečícím Jirím a ublazuje mu roztržené vlasy): Sprav si vlasy. Už to bude.

JIRÍ: Co bude?

ALENA: Svatba!

JIRÍ: Vždyť jsme ji už dávno měli!

ALENA: Ale já se chci vdávat pořád! Každý den, každý den, každý den.

JIRÍ (s jakýmsi nadšením): Máš pravdu. Každý den!

ALENA: Každý den ráno požeňání, dopoledne svatba, odpoledne hostina a pak svatební noc a druhý den znova ... Dívej se! Modrá obloha!

JIRÍ (stále klečí, dívá se vzhůru, kam Alena nadšeně ukazuje, vrtí hlavou): Kdepak! To je led! Zamrzlá hladina! Kdesi nad ní je svět, kde dupají lidé -

ALENA: Ale vždyť je to obloha! Slunce!

JIRÍ: Kdepak slunce! To hoří městal Ale pod hladinou nehoří, tady je klid a ticho, tady nám bude dobře, Alenko; jak dvěma rybkám.

Za vyzvánění zvonů přicházejí z bloubyk jeviště dva muži. Jakmile je Alena spatří, pokleknou na zem vedle Jirího. Klečí tak oba zády do hledíště a čekají na muže, kteří se posléze zastavují před oběma svatebčany. Jsou prostě, dělnicky oděni, avšak blabol zvoní, svět scény i jejich postoj a gestace, to všechno vyzvolává dojem obřadu, dojem svatby.

PRVNÍ MUŽ (jako by četl úředním neosobním hlasem): Alena Nečasová?

ALENA (dychtivě): Ano.

PRVNÍ MUŽ: Jirí Nečas?

JIRÍ: Ano.

DRUHÝ MUŽ: Nevěsta?

ALENA: Ano.

DRUHÝ MUŽ: Ženich?

JIRÍ: Ano.

PRVNÍ MUŽ (*chládným, ale zdvořilým hlasem*): Proč jste dal, ženichu, právě jí přednost přede všemi?

JIRÍ: Protože je ještě úplně dítě.

PRVNÍ MUŽ: A proč jste dal přednost právě dítěti?

JIRÍ: Kdo je dospělý, je hotový, a kdo je hotový, je cizí. Ale dítě je ještě bílé.

DRUHÝ MUŽ (*ubodí teď na Jirího oštre*): Uděláš pro ni všechno, když je bílá?

PRVNÍ MUŽ (*obrádí se ostře na Alenu: počáteční zdvořilý výslech se změnil rázem ve výslech inkvizitní, křivý, který se řítí v strhujícím tempu*): A co ty, nevěsto, půjdeš všude, kam on?

DRUHÝ MUŽ (*Jirímu*): Odpověz, ženichu!

PRVNÍ MUŽ (*Aleně*): Odpověz, nevěsto!

JIRÍ: Udělám pro ni vše!

DRUHÝ MUŽ (*Jirímu*): Budeš pro ni žít s rybami?

JIRÍ: Ryby jsou nevinné! Budu žít s rybami!

PRVNÍ MUŽ (*Aleně*): Odpověz, půjdeš všude, kam on?

ALENA (*se brání*): Já jsem samostatná!

DRUHÝ MUŽ (*Aleně*): Tak ty ho nemiluješ, nevěsto! DŮSTOJNÍK (*sledoval obřad zpovzdáli; umísí se posměsně*): Přišel ses ženit, nebo schovat, ženichu?

DRUHÝ MUŽ (*Aleně*): Odpověz, nevěsto!

PRVNÍ MUŽ: Přišel ses ženit, nebo schovat, ženichu?

DRUHÝ MUŽ: Odpověz, nevěsto!

ALENA (*úzkostně*): Já se vás bojím!

DRUHÝ MUŽ: Tak co tu děláš, když se bojíš?

ALENA (*úzkostně*): Já se chci vdávat!

PRVNÍ MUŽ (*Aleně*): Tak co chceš! Jirího nebo se vdávat?

DŮSTOJNÍK: Tak co chceš, ženichu, ženit se nebo schovat?

PRVNÍ MUŽ (*Aleně*): Jirího, nebo se vdávat?

TONÍK (*sledoval obřad zpovzdáli; nyní povystoupí*): A před kým ses přišel schovat? Před ním (*ukáže na Důstojníka*), nebo před námi? (*Toníkovi po boku stojí Věra*)

DRUHÝ MUŽ: Odpověz, nevěsto!

PRVNÍ MUŽ: Odpověz, ženichu!

JIRÍ (*vstává a křičí*): Nevyslychejte mne! Máme svatbu!

PRVNÍ MUŽ: To není svatba! To je soud!

TONÍK: Nechci ti rušit svatbu, Jirí. Ale nedalo se nic dělat. Věru honí. Věra potřebuje skryt.

ALENA (*uvidí Věru, vříská*): Jé, kdo je ta ženská! Já nemám župan!

DŮSTOJNÍK (*přiblíží se k Aleně; zálibně*): Krásná kočka.

VĚRA: Nechtěla jsem tě rušit, Jirí, opravdu, nechtěla.

TONÍK: Nedalo se nic jiného dělat.

JIRÍ: Můžete se přece na mne spolehnout. (*Věře*) Vítám tě, Věro.

DŮSTOJNÍK (*pozoruje teď Jirího*): Nelží!

JIRÍ (*nejistěji*): Můžete se na mne spolehnout.

DŮSTOJNÍK: Nelží! Strach je řetěz. A Češi jsou jen dvojí. Jedni za mřížemi a druzí (*ukáže na Jirího*) na řetěze.

Na scéně jsou opět oba pokoje Kritova bytu a děj pokračuje v tom místě, kde byl přerušen. Zbylé hodiny ještě opozdile odbijejí osmou.

JIŘÍ: Sundej si kabát. (*Pomáhá ji soléci balonový plát*)
 VĚRA: Neboj se, Jirko, jen půlhodinku.

JIŘÍ: A kam půjdeš potom?

VĚRA: Tonik sem bude volat.

JIŘÍ: A kde je teď Toník?

VĚRA (*sedá si*): Můžu si sednout?

JIŘÍ: Proč jste nečekali u té cukrárny?

VĚRA: Zdálo se nám, že se tam po nás kdosi nějak moc dívá. Museli jsme zmizet. (*Lekne se, jestli tím Jiřího nepolekála; rychle*) Ale neboj se! Když jsem šla sem, určitě mě nikdo nesledoval, na to můžu dát krk, neboj se, Jiří!

JIŘÍ (*trochu podrážděně*): Neměj pořád strach, že se bojíš. Proč bych se bál?

VĚRA: Tak je to dobře ... (*Rozblýží se*) To je tvůj pokoj ...

JIŘÍ: Ano.

VĚRA: Proč je tu tolik hodin?

JIŘÍ (*s nelibostí*): Bzučí to jako mouchy, co?

VĚRA (*sedí a pocituje konečně jakousi fyzickou úlevu*): Ne... v tom tikotu je klid ... Už se mi zdálo v posledních dnech, že jsem se sama změnila v jakési hodiny a musím prosit bez zastavení jít, jít a běžet ... a teď najednou slyším, že čas se valí beze mne, úplně soběstačně a sám ... jak řeka ... Jsem strašně utahaná ... prosím tě, nemáš vodu?

Kritová byla zvědavá, kdo přišel. Cbvilí se snažile stát u dveří do proníbo pokoje, aby něco slyšela, ale Jiří a Věra mluvili tiše. A tak se odbodlala vejít a teprve řít se, jako by si neuvědomila, že má Jiří náústěvu.

KRÚTOVÁ (*u otevřených dveří s výrazem překvapení*): Promiňte, já jsem nevěděla.

VĚRA (*nasadí rychle zdvořilou společenskou masku a vyjde Kritové vstříc*): To spíš já jsem vyrušila. Takhle po ránu a v neděli.

JIŘÍ (*představuje Věru tchyni*): Inženýrka Konečná ... z Prahy.

VĚRA (*podává si s Kritovou ruku*): Konečná.

KRÚTOVÁ: Těší mě.

VĚRA: Studovala jsem s Jiřím.

KRÚTOVÁ: Co prosím vás tady ve Vsetíně?

VĚRA: Služební cesta.

KRÚTOVÁ: Do téhle díry se taky jezdí na služební cestě?

VĚRA: Do Zbrojovky. Já jsem z Kolben-Daněk.

JIŘÍ (*náhle si vzpomene*): Tu vodul (*Odběhne do předstíne*)

VĚRA: Pracovali jsme celou noc, proto jsem taková ... divná ...

KRÚTOVÁ: Celou noc! Co jste tam dělala?

VĚRA: Ale rýsovali jsme v konstrukční kanceláři.

KRÚTOVÁ (*s afektem*): To je strašné!

VĚRA (*snaží se získat přízeň*): Nezlobte se, že jsem k vám takhle vtrhla, ale když se člověk octne úplně sám v cizím městě ...

KRŮTOVÁ (*ukládá do svých slov nečekanou významnost*): To vás chápu. Já vím, co to je být sama ... Nevolala jste sem ráno?

VĚRA (*zamlouává*): Ne. Ani nevím, že má Jiří telefon. Neviděla jsem ho už několik let, jenom vím, že se oženil do Vsetína. A tak jsem si řekla: Nikoho tu neznám -

KRŮTOVÁ: Tady taky nikdo není, paní inženýre. Já nejsem odsud. Žila jsem s dcerkou v Praze. Ale to už je dávno. Tak vy jste byli spolužáci?

VĚRA: Spolužáci ne ...

Jiří se vrací se sklenicí vody, podává ji Věře.

KRŮTOVÁ: No pravda, vždyť vy máte titul, kdežto Jiřímu zavíteli školu ještě než absolvoval.

VĚRA (*dopřila sklenku*): A proč tu máte tolik hodin?

KRŮTOVÁ: Ó, to nic není! To byste musela vidět vedlel (*Volá*) Pepil ... Ostatně, pojdte se podívat k nám ...

JIŘÍ: To snad nebude třeba. Paní inženýrka přišla totiž ~~z domu~~

KRŮTA (*lety se mezitím lepe přistaví, upozorněně volá své ženy a přichází do prvního pokoje s pozdravem blasitě společenským*): Rukulíbám!

KRŮTOVÁ (*blaboe dotčena; Jiřímu*): To já vím, že ty bys byl nejradši, kdybychom vůbec nebyli.

VĚRA (*vyjde Krůtovi společensky vsťic*): Obdivujeme se tu právě hodinám!

KRŮTA: To je moje sbírka. Líbí se vám?

VĚRA: Ohromně zajímavě.

KRŮTA: Každý den všechny natáhnout, milostivá, to už je můj životní řád, jinak bych nevěděl, že je ráno. Dív to byl nástup pluku a teď, když mě penzionovali, mám tohleto vojsko.

KRŮTOVÁ: Ani vyvětráno tu nemá. (*Ide otevřít okno*) A chce tu mít návštěvu. (*Volá do druhého pokoje*) Ustel, Aleno ... (*Věře*) Pojdte se podívat ...

Alena se vyšourá z druhého pokoje, oblečená do županu, Krůta, Krůtová a Věra odcházejí do druhého pokoje.

7

Alena je ve špatné náladě. Nerada a trochu zlostně jde k rozestlané posteli, kterou bude rozlékaně a přerývaně stlát po celý tento výstup. V druhém pokoji ukazuje Krůta svou sbírku. Dává prst k ústům, aby upozornil na tikot.

JIŘÍ (*Aleně*): Co ti je?

KRŮTA: Slyšíte?

JIŘÍ: Co ti je?

KRŮTA: Ten tikot!

JIŘÍ: Tak co je ti, neumíš mluvit?

KRŮTA (*ukazuje na hodiny*): Poslouchejte!

ALENA: Nic. Jenom mám pokažený den.

KRŮTA: Já říkám, že je to jak píseň lesa.

KRŮTOVÁ: A Jiří nadává, že to bzučí jak mouchy.

KRŮTA: Milostivá, voják má někdy větší smysl pro krásu než architekt.

ALENA: A co se o mě vůbec staráš? Neměls mě zamýkat.

KRŮTA (*ukazuje na jedny hodiny*): Vidíte tady za sklem?

JIŘÍ: Copak jsem to udělal schválně?

VĚRA: Myslivec.

KRŮTA: Kdepak! To je přece dámal! Má pušku! Fěšanda, co?

JIŘÍ: Přece se máme rádi ...

KRŮTA: Vidíte, co má za kloboukem?

JIRÍ ... tak co nás pořád takhle odděluje?
VĚRA: Pírkol

JIRÍ: Taková hloupost!

KRŮTA (*nadsěně*): No ano! Pírkol

JIRÍ: A jsme si cizí.

KRŮTA: Tu pušku drží jako voják.

JIRÍ (*s velkou naléhavostí*): Ale já tě prosím: Dnes si
nesmíme být cizí. J si přece moje dítě.

ALENA: Já nejsem dítě!

KRŮTA: Bác, báb, báb.

ALENA: Ty pořád zapomínáš, že jsem taky osobnost!
KRŮTA: To jsou rány, když ona se do toho dá!

ALENA: Já mám taky svůj vlastní život!
KRŮTA (*broží dříve v hodinách prstem*): Pozor na nil

JIRÍ: Aleno, já tě dnes potřebuju mít vedle sebe! Vzpa-
matuj se! Kolem nás se zatýká a popravuje a my se
budeme hádat pro malichernost?
ALENA: Dej mi pokoj!

KRŮTA (*vede Věru i Krůtovou zase ke dveřím do prv-
ního pokoje*): Vedle je nádherný rakouský strojek s ku-
kačkou.

JIRÍ (*jde k Aleně, chce se ji dotknout, obejmout, stisk-
nout*): Aleno!

ALENA (*bo odstrkuje*): Nejdříve mi покажи neděli a
pak škemrá jako kluk! ...

Věra, Krůtová, Krůta jsou na prabu mladých, pozor-
nuj scénu poněkud zaražení.

Já se stejně přestěhuju vedle!

KRŮTOVÁ (*couvá zpět do druhého pokoje nechávaje
Věru samu na prabu pokoje. Říká tiše Krůtovi s pokr-
čením ramen*): Ať to vidí ...

Krůtová křičí významně rameny a pak odchází z dru-
hého pokoje do před síně, předpokládáme, že jde do
kuchyně připravovat sůdání. Krůta zůstává v druhém
pokoji sám; dává za okno praporečky.

Věra stojí na prahu prvního pokoje, kde jsou teď všich-
ni v rozpacích.

JIRÍ (*Věře*): Pojď dál. ...

ALENA (*po trapné pauze*): Vy jste vdaná?

VĚRA: Ne.

ALENA: To buďte ráda. Žena, když chce v životě něco
udělat, tak by měla zůstat svobodná.

VĚRA: A co vy chcete v životě udělat?

ALENA: Já tančím.

VĚRA: Vy jste u divadla?

ALENA: Ne, já se teprv učím! Já chodím dvakrát týd-
ně do baletní školy, to tady vede paní Faktorová, ona
byla kdysi v Brně u baletu ve Státním. Ta je moc dob-
rá!

VĚRA: A jinak nejste zaměstnána?

ALENA: Zatím ne. Jestli mě nenasadí.

VĚRA: Tak to se můžete úplně věnovat baletu.

ALENA: Vždyt mám domácnost! No ne, opravdu, já
toho mám moc, (*ukazuje na prstecb - první prst*) já
mám domácnost, (*druhý prst*) já musím uklízet, (*třetí
prst*) mám balet, (*čtvrtý prst*) mají mě nasadit, (*pátý
prst*) no a vůbec mám celou domácnost. A tančit, Jiří
si myslí, že je to jenom poskakování, ale to je práce, to
nám říkala paní Faktorová, jak Nižinskij ... kolik ten
cvičil! Vůbec umělci ... takový Kubelík! Člověk má

milovat svou práci. Mohla byste žít bez práce? Já ne... Kdyby se mi něco stalo s nohama, já bych si vzala život... No ne, vážně! Já jsem na to často myslěla.

VĚRA: Jak byste to udělala? *(Stojí nyní u psacího stolu a prohlíží si jeho nepořádek, papíry, knihy, z nichž některé bere do ruky, jako by k nim měla starý důvěrný vztah)*

ALENA *(samozřejmě)*: Snědla bych tubu tam těch lumínků, co má Jirka na stole. To by nestačilo.

VĚRA: To by stačilo.

ALENA: Já si myslím, že každý člověk má na světě své poslání, protože jaký by měl život smysl? Máme žít jako zvířátka?

JIŘÍ *(tlumeně)*: Prosim tě, nech ty fráze!

ALENA: To nejsou fráze! Každý člověk má svoje poslání!

JIŘÍ: Už když byla malá, měla plenky značky Terpsichore, do jiných čurat odmítala.

ALENA: Závídíš. Protože tvoje poslání je dělat u firmy poslíčka!

VĚRA *(Aleně)*: Neposlouchejte ho! Vždycky dělal rád *(Jiřímu)* Odkud si tady vypůjčuješ knihy?

JIŘÍ: Jezdím si pro ně do Brna. Snažím se studovat.

ALENA: Jo – a hlavně v noci, abych nemohla spát.

VĚRA *(nadzvedla těžítka, kterým je zadržena kupa kreseb a rysů; prohlíží si je)*: Kde vlastně děláš?

JIŘÍ: Kreslíče tady u firmy.

VĚRA: Ale tohle pod tím těžítkem, to přece neděláš pro firmu.

JIŘÍ: Ne, to dělám pro sebe.

ALENA: Pokreslí každý papír.

VĚRA: Co chcete. Na světě nebude už pomalu jediný celý dům... a tady jsou zelené ulice a vysoké domy ze skla... Tady by se žilo... *(Prohlíží podrobně je-*

... vyprávěš; pro sebe) to je nádraží? ... *(Aleně)* Pořád

ho zajímá urbanismus, že.

ALENA *(zřejmě jí to slovo není známe)*: Prosim?

VĚRA: Urbanismus. *(S údivem, že Alena nechápe)* To je péče jeho specializace!

KRUTOVÁ *(vešla do druhého pokoje, aby odtud mobla zakřičet na Alenu)*: Alí! Pojď mi pomoci!

ALENA *(odbíhá do druhého pokoje)*: On se o můj ba-

let taky nestará!
VĚRA: Tak ty si žiješ sám... v takových krásných prázdných domech... *(Klade na kupu výkresů opět těžítka)*

9

Kritiková s Alenou připravují v druhém pokoji stůl k snídani. V prvním pokoji osaměl Jiří s Věrou.

JIŘÍ: Kde zůstal Toník?

VĚRA: Shání spojení. Má mě tu předat dál.

JIŘÍ: A jak ses tu vlastně octla! Mluv honem! Řekni mi všechno!

VĚRA: Buď klidný. Toník každou chvíli zavolá, a půjdu. Vůbec nikoho jsme tu neznali, a na ulicích je to nebezpečné, za žádnou cenu mě tam nechtěl nechat.

JIŘÍ: Co se pořád omlouváš? Vždyť je to samozřejmě, žeš přišla ke mně.

VĚRA: Není to samozřejmě. Už dlouho jsme se neviděli.

JIŘÍ: A to už si mě nepamatuješ?

VĚRA: Blázníku... Ale copak vím, jestli jsi to ještě ty? ... Proto ti taky Toník volal, chtěli jsme s tebou nejdřív mluvit... ale pak jsme museli z cukrárny

prýč, a tak jsem šla k tobě přímo ... Protože já už jsem opravdu nemohla zůstat venku ... Začínalo mi být na omdlení ... Už utíkám tři dny ... V Kolben-
ce nás vybrali, celou organizaci ...

JIŘÍ: V Kolbence! Vždyť tam jsem je všechny znal!

VĚRA: Ano, znal!

JIŘÍ: A kam půjdeš dál?

VĚRA: Musím zmizet. A soudruzi potřebovali poslat ně-
koho na Slovensko; tak jdu. Může to tam začít každou
chvilí.

IO

KRÚTOVÁ (*otvírá dveře do prvního pokoje*): Jestli se
neurazíte ... (*Zve do druhého pokoje*) Stejně je to jen
válečná snídane ... linii tím neztratíte ... (*Aleně*) Tak
pomoz, Ali ... (*Věře*) Posadte se!

Jiří a Věra přešli z prvního do druhého pokoje.

KRÚTA (*přichází také ke stolu a nabízí Věře místo*):
Prosím.

KRÚTOVÁ (*volá Alenu ke stolu*): Ali!

ALENA: Já už jsem snídala.

KRÚTOVÁ: Aspoň sednout by sis mohla s námi.

*Věra, Jiří, Krúta, Krútová sedí u jídelního stolu a za-
čínají snídat; Alena je ve vrtovité náladě: jde k oknu
a dívá se něho ven.*

Prosím tě, co tam vidíš?

ALENA (*dívá se dolů*): Nějací SA a hitlerjugend.

KRÚTA: Berte si, milostivá!

VĚRA (*znepokojeně*): Co tam dělají?

KRÚTA: Ale mají dnes zas nějakou parádu a to vřdy-
ky pustí domovníky ty hitlerjugendy na střechu a v ce-
lém baráku je rámus.

ALENA: A já se tam zas dnes nebudu moct opalovat;
to je u půdy taková rovná stříška, tam když si lehne-
te, tak vás není odnikud vidět; Zuzana je tak opálená,
a já vůbec ne ... Já na to nemám čas!

JIŘÍ (*zpozoruje náhle, že se Věra ošivá a uvolňuje si lí-
meček u krku*): Je ti něco?

VĚRA: Ne, to nic není.

KRÚTOVÁ: Jste unavená po té noční směně. Potřebu-
jete se najíst.

ALENA (*lehnouje, prochází se, pak si zase sedá na okraj
psacího stolu*): Kdyby aspoň byly vajíčka. (*Věře*) Máte
ráda vajíčka? (*Věra si neuvědomuje, že otázka patřila
jí. Mlčí. Je cvoili ticho, do něhož zvenku otevřeným
oknem dolehnou nepřijemný rámus bubinků a píšťal.*)
Krútová musí zachránit situaci.)

KRÚTOVÁ (*Věře*): Jestli máte ráda vajíčka?

VĚRA (*ochotně*): Ano, mám.

ALENA: Já taky.

JIŘÍ (*Aleně*): Prosím tě, nemohla bys zavřít to okno?

ALENA (*ignoruje Jiřího, přestože stojí kouseček od
okna. Věře*): A co máte radši, žloutek nebo bílek? Já
žloutek. Pro mě by mohly být vajíčka jenom se žlout-
kem. (*Uvidí, že se na ni Jiří dívá a tak rychle pokrácí-
je, aby dál zamlouvala jeho práci*) Když je neděle, tak
by měly být vajíčka. Protože když je neděle, má
být člověku veselé. Jenomže u nás nikdy veselo
není.

JIŘÍ: Prosím tě, nemůžeš zavřít to okno?

ALENA (*Věře*): Vy jste měla někdy veselou neděli? Ale
ne jen tak, že třeba jdete k vodě nebo tancujete, ale
aby vám bylo opravdu veselo!

VĚRA: Myslím, že měla.

ALENA: Já nikdy!

KRÚTOVÁ: Já nevím, co se ti nelíbí.

KRÚTA: Je tu docela normálně!
Jiří vstává od snídane a jde zavřít okno.

ALENA: Normálně jo. Normálně, to je právě blbě.

KRŮTA: Mně je veselo.

VĚRA (*keré se nějak špatně dýchá*): Jiří, mohl bys to okno nechat otevřené?

Z toho má Alena pekelnou radost a začíná si ostentativně pískat. Jiří se musí vrátit od okna, oknem musí dále zblízka slyšet melodii šlágru o seledně, jenž bzučí od rána Aleně v hlavě.

JIŘÍ (*Věře*): Tobě není dobře?

KRŮTA (*prudce proti Jiřimu*): Ne! Ale máme rádi čerstvý vzduch!

ALENA (*propěvuje*): ... tak se jak řádná svlečna vysleču do kůže ... (*Náble se přeruší*) A stejně tu není veselo a to je všechno kvůli těm klíčům. Mohla jsem celé dopoledne tančit.

JIŘÍ: Snad se může stát takový omyl, ne?

KRŮTOVÁ (*stádce a významně*): O m y l e m zamкнуl a o m y l e m vzal oboje klíče.

JIŘÍ: No a jak? Schválně?

KRŮTOVÁ (*stádce*): Schválně.

JIŘÍ: Proč schválně?

KRŮTOVÁ (*stádce*): Bude lépe, když o tom nebudeme před návštěvou mluvit.

JIŘÍ (*vybuchne*): Vy si ale u m í t e pořád dramati-zovat to svoje n i c!

Je moment ticha.

KRŮTA: Aspoň když je na návštěvě dáma, měl by ses chovat jinak!

KRŮTOVÁ (*zle mírným hlasem*): Nech ho ... Já jsem nechtěla před návštěvou, ale když sám začal ... Kdo tí to ráno telefonoval?

JIŘÍ: To je jedno.

KRŮTOVÁ: Aleněs říkal, že vůbec nevíš.

JIŘÍ: Nevím.

KRŮTOVÁ (*Věře*): Představte si: v neděli ráno, a zrov-

na než má Alena odejít na zkoušku, mu najednou někdo volá. A chce, aby honem někam šel. A Jiří přitom neví, kdo to je. Věřila byste tomu?

VĚRA: No ... je to zvláštní.

KRŮTOVÁ: To si myslím. A on toho neznámého poslechne, vezme si oboje klíče a zamkne byt, a my ne-můžeme ven.

VĚRA: Jiří ale býval vždycky roztržitý.

KRŮTOVÁ: Myslete, že je to roztržitost? (*Jiřimu*) A kdo to tedy byl, ten tvůj neznámý?

ALENA: Říkal, že tam ten člověk vůbec nepřišel.

KRŮTOVÁ: Ani se nenamáhal něco si vymyslet. To se ví, že tam nikdo nebyl. Nejsem tak naivní, abych neprokoukla, že ten telefon byl smluvený! Nechal se prostě někým zavolat, udělal rozčileného, vzal klíče a zamkl byt, aby se Alena nedostala ven.

JIŘÍ: Prosim vás, proč bych tohle dělal?

Krůtová se tajemně usmívá.

No proč?

KRŮTOVÁ (*stádce*): Ty nežáříš? ... (*Po pauze*) Mám ti připomenout, jak jste byli u řeky?

KRŮTA (*oživen*): Tedy, milostivá, to si nechte vyprávět. Alena má ty plavky, ty jak jsou teď moderní -

KRŮTOVÁ: Ze dvou dílů.

KRŮTA: Ano. A byli se koupat, a jak udělala Alena ve vodě tempo, tak se jí to tam vzadu utrhlo - (*Ukáže rukou na záda*)

KRŮTOVÁ: Měla uvolněný knoflíček.

KRŮTA: Jo. A ta podprsenka jí málem uplavala.

ALENA: Copak jsem za to mohla?

KRŮTA: A vedle ní plaval náhodou nějaký -

KRŮTOVÁ: No byl to její bývalý spolužák z gymnasia.

KRŮTA: A viděl ji bez té podprsenky. A to je všechno.

Je to celé k smíchu, že? Ale Jiří na ni týden nemluvil.

ALENA: Ale vždyť na tom vůbec nic nebylo. Dyt pod

vodu to není vidět, to je víc vidět, když jsem oblečená, ten tvar, voda to docela zkrleslí, ten tvar.

KRŮTOVÁ (*Jiřímu*): Já do tebe moc dobře vidím, Jiří. Ty máš strach, aby se Alena nedostala k divadlu, protože ty bys nemohl zárlivostí jist ani spát. Ale zakázat balet se jí taky bojíš, protože víš, že by se ti Alena vzbouřila. A tak na to jdeš zchytra. Víš, že když nebude chodit na zkoušky, tak ji nakonec nenechají vystupovat, nikdo se o ní nedoví, a k divadlu se nikdy nedostane. A proto's ji zamkl ... (*Věře*) Vezměte si ještě ...

VĚRA: Já už nemůžu ... prosím vás jenom o trochu vody ...

JIŘÍ: Co je ti?

KRŮTOVÁ: Je vám něco?

VĚRA: Ne, ne, nic, jenom žízeň ...

JIŘÍ (*dívá se starostlivě na Věru a vidí, že je jí velmi zle*): Věřol Tobě je špatně!

VĚRA: To přejde.

Chce vstát ze židle. Pokouší se o ni mluvit. Zavrátí hlavu. Jiří ji zachytí, ale Krůtová se rychle ujímá iniciativy.

KRŮTOVÁ (*odhání oba muže do pruního pokoje*): Jděte tam!

VĚRA (*pokyne sama Jiřímu, aby odešel*): Nechoď od telefonu!

KRŮTOVÁ (*odvádí Věru do lenošky*): Pojd'te, lehněte si na chvílku.

KRŮTA: Pojd', ať tady nerušíme.

II (PŘELIČENÍ)

Jiří odchází s Krůtou do pruního pokoje.

KRŮTOVÁ: Mígrenal?

VĚRA: Valeriánky, prosím vás! (*Sedá si do křesla*)

KRŮTOVÁ (*posílá Alenu do kuchyně*): Ali, vodu a cukr.

KRŮTA: Máme spolu stejně ještě co mluvit.

KRŮTOVÁ: To budou nervy. To já znám.

KRŮTA: Protože to není jen to, žeš tady Alenu zamkl, tady jde o víc. Tady jde o klíče vůbec.

KRŮTOVÁ: Já mám t a k y srdeční neuroózu; však jste viděla, v čem tady žiju.

Alena přináší cukr a vodu, Věra pije, Krůtová kape valeriánky na cukr.

KRŮTA: Ještě když jsi u nás nebydlel, měli jsme troje klíče. Jedněch jsem užíval já, jedněch má žena a jedněch Alena. Řekl jsem ti, aby sis dal od nich udělat u zámečnicka duplikát, abys měl vlastní, čtvrté klíče.

KRŮTOVÁ: O mne nejde. Ale Alena mi leží na srdci.

KRŮTA: Nechal sis udělat ten duplikát?

VĚRA: Proč, Jiří ji má rád.

KRŮTOVÁ: Rád?

KRŮTA: Odpověz, nechal sis ho udělat ?

KRŮTOVÁ: Myslíte, že zárlivost je důkaz lásky?

KRŮTA: Nechal nebo nenechal?

KRŮTOVÁ: Myslíte?

KRŮTA: Tak odpověz!

KRŮTOVÁ: Ne, ne.

KRŮTA: Nenechal si ho udělat.

KRŮTOVÁ: To není láska, to je sobectví.

KRŮTA: Ale tím to neskončilo.

ALENA: Já mám péce právo na svůj život!

KRŮTOVÁ: A na svůj talent!
KRŮTA: Z těch tři svazků se jeden ztratil. Nevíš, kdo ho ztratil?

KRŮTOVÁ: Alena může mít velké úspěchy!

KRŮTA: No tak, odpověď mi!

JIRÍ: Nevyslychej. Nejsem obžalovaný.

KRŮTOVÁ: Ale on?

KRŮTA: A co když jsi obžalovaný!

KRŮTOVÁ: Chce z ní mít jen nástroj pro svou rozkoš!

KRŮTA: Ty klíče jsi ztratil ty.

KRŮTOVÁ (*omlouvá se za své rozboření*): Odpustte...
KRŮTA: A tak ze tří svazků zbyly dva.

KRŮTOVÁ: Běž sklidit nádobi, Ali.

Alena pomalu oděje do prvního pokoje.
KRŮTA: Dva svazky klíčů na čtyři lidi! Jedněch jsem užival já, a moje žena, jedněch ty s Alenou dohromady.

KRŮTOVÁ (*Věře, která se napřimuje v křesle*): Je vám líp?
Věra přikyvuje a narovnává se.

KRŮTA: A dneska sis přivlastnil oboje klíče.

JIRÍ: Vrátil jsem vám je.

KRŮTA: Oboje?

JIRÍ: Ty vaše.

KRŮTA: A ty druhé jsou tvoje?

KRŮTOVÁ: Já jsem podruhé vdaná. Můj první muž byl herec.

KRŮTA: Nechals je udělat ty?

KRŮTOVÁ: Alena je nadaná po něm.

KRŮTA: Anebo's je sám soustruhoval?

VĚRA (*vytáhne z kabely zrcátko; chtěla se upravit a tu se uvidí*): Já vypadám!

KRŮTA: Ty druhé klíče jsou taky moje, a ty mi je dáš!

ALENA: Ale to jsou přece naše klíče! Opravdu!

KRŮTA: Vaše? Tak teda jednou provždy. Na každém kroužku jsou dva klíče. Klíč od domu a klíč od bytu.

Majitelem domovních klíčů je domovník a majitelům klíčů od bytu jsem já. Vy máte klíče jen pro pokoj čený, jeden ode mne a jeden od domovníka, ale vlastně oba dva ode mne, protože na ty domovní klíče platím domovníkovi každého čtvrt roku já a ne vy a platím za tři klíče, i za ten, co jsi ztratil. Rozhodnu.

VĚRA (*vtává*): Už je mi dobře.

KRŮTOVÁ (*vede Věru do prvního pokoje*): Tam je zrcadlo.

KRŮTA: Ty klíče mi dáš!

JIRÍ: To má být hra na soud? Tak na tuhle hru já nehraju.

ALENA: Ale spravedlnost přece musí být! Otec má pravdu! Tys udělal chybu, tak musíš být potrestán.

JIRÍ: Taky dobrovolná soudkyně. Člověk si myslí, že jsou to prostě lidé, ale oni jsou to soudci! Dobrovolný tribunál zasedá bez přestávký. Člověk se narodí, je vyslýchán a zemře.

Zazvoní zvonek. Krůta jde do předšíně otevřít.

KRŮTOVÁ (*Aleně*): Pojď, uklidíme.

Vracejí se s Alenou do druhého pokoje a dávají nádobí na podnos. Z předšíně je slyšet hlasy.

JIRÍ (*ktěry napjatě naslouchal*): To je domovník.

KRŮTOVÁ (*Aleně, která zvedá podnos s nádobím*): Pozor! Pozor! (*Odcbází s Alenou do předšíně*)

SEDLÁČEK (*vhází do druhého pokoje doprovázen Krůtou. Je to starší muž podivně oblečený: papuče, košili se šlemi, ale taky rajtky od uniformy, kožený pas a pouzdro s pistolí. Směš fotrovství a frajtrovství při-*

břivaná komplexem méněcennosti): Tak jsem se díval, jak jste vyzdobili okna. To nemáte větší prapory?
KRŮTA: Bohužel, opravdu nemáme větší prapory.
SEDLÁČEK: To je chyba, pane major. Náš barák nesmí dělat hanbu ulici.

JIRÍ (*uklidněn mávne rukou*): To nic ... Jak je ti?

VĚRA: Už je to dobré.

KRŮTA (*závraňuje*): Taký na přehlídku?

SEDLÁČEK (*s gestem k nedooblečené uniformě*): Samozřejmě. (*A pak náhle bez přechodu*) Víte, co je to rohožka?

KRŮTA: Co prosím?

SEDLÁČEK: Rohožka. Na čištění bot, jestli ráčte vědět.

JIRÍ: Jsem hrozně rád, žes přišla. A že ti mohu pomoci.

SEDLÁČEK: Od včerejška jsou vydrhnutý schody, a dnes už jsou zase zaprasený.

KRŮTA: Ale to my jsme neudělali!

SEDLÁČEK: Šlápoty vedou k vašim dveřím.

JIRÍ: Stejně na vás pořád myslím ... na všechny.

SEDLÁČEK: Má stará je hloupá. Ta by dělala furt. Ale já jí to nedovolím.

VĚRA: Prožil jsi s námi kus života.

SEDLÁČEK: Německej národ toho má dnes tolik, že nemůže chodit za druhéjma s hadrou v ruce.

JIRÍ: Potkal jsem jednou Tonika v Brně, ale mluvil se mnou, jako bychom se nikdy neznali.

KRŮTOVÁ (*v zástěře a s ušerkou na nádobí nakoukne zvědavě z předstíne do drubého pokoje*): Co je, pane Sedláček?

SEDLÁČEK: Zaprasený schody, milostivá.

VĚRA (*mluví teď s velkým vnitřním důrazem, ale bez jakékoli útočnosti*): To musíš pochopit, že s tebou tak mluvil.

KRŮTOVÁ: Ale to my nel

SEDLÁČEK: Tak kdo?

VĚRA: Jedni se perou v aréně, a druzí se na to z hlediště dívají.

KRŮTOVÁ: Leda že zeť. Ten byl ráno pryč.

SEDLÁČEK: Mladej?

VĚRA: A on je v aréně a ty jsi v hledišti.

SEDLÁČEK: A kde je vůbec mladej?

KRŮTA: Má návštěvu.

KRŮTOVÁ: Vždyt přišla rovnou od vás.

SEDLÁČEK: Ze zbrojovky? Nějaká nasazená?

KRŮTOVÁ: Inženýrka z Kolben Daněk, naše známá
VĚRA: Ale svět, co vznikne, nebudou dělat ti, co se dívají.

JIRÍ: Jsi si tím tak jista?

SEDLÁČEK: V konstrukční kanceláři?

KRŮTOVÁ: Ano. Celou noc.

JIRÍ: Ti, co bojuj, nejvíc umírají.

SEDLÁČEK: Tak ty schody dáte do pořádku.

JIRÍ (*mluví nadále s nenávisťným důrazem*): Kdo tu zůstane?

KRŮTA: Ty schody, prosím, to je věc mého zeťe.

JIRÍ: Kdo ho bude dělat, ten svět, co vznikne?

SEDLÁČEK: Jako hlava domácnosti jste vedenej vy.

JIRÍ: Kdo ho bude dělat?

SEDLÁČEK: Major Krůta!

JIRÍ: Zase ty myši, které vždycky všechno přežijí a všemu se přizpůsobí.

SEDLÁČEK: Já mám odpovědnost za barák.

JIRÍ: Ty malé myši –

SEDLÁČEK: ... vy za domácnost.

JIRÍ: ... které nakonec vždycky všechno ovládnou.

SEDLÁČEK: Ostatně jestli chcete, já to mladýmu vytmavím. (*Obrací se k prvnimu pokoji*)

VĚRA (*s náhlým pochopením*): Jiří! Tobě je tu s nimi úzko!

KRŮTA (*volá za Sedláčkem*): To jol

Sedláček otevírá dveře do prvního pokoje.

IL VII

KRŮTOVÁ: To mu patří! (A vrací se znovu do kuchyně, aby doutnala nádobí, takže Krůta v druhém pokoji osamí)

13

SEDLÁČEK (vejde do prvního pokoje): Poklona.

JIRÍ: Dobrý den.

SEDLÁČEK (nasadí bodrý tón): Slunko svítí, pánbůh nám přeje, bude hezkej den ... (Obrací se zdvořile k Věře) Vy přej jste z Kolben Daněk?

VĚRA: Jak to víte?

SEDLÁČEK: Paní říkala. (Snaží se dát do hovoru konverzачní tón) Že se vám chce jezdit do Vsetína?

VĚRA: Povinnost je povinnost.

SEDLÁČEK: Povinnost je povinnost. To je správný ... (Obrátí se náhle k Jiřimu) Já chci mluvit s tebou, mla-dej. Jestlipak víš, co je to rohožka?

JIRÍ: Rohožka?

SEDLÁČEK: Na čistění bot. Nevíš. Tak se to buděš muset naučit. Je svátek, a celý schody jsou zaprasený. Kdo si myslíš, že to bude umývat? Už jsem to říkal majorovi. Kraft durch freudel Ufřes schody. (Věře) Trochu sportu mu neuškodí, že jo, mladá paní ... Vy jste prej měla něco ve Zbrojovce?

VĚRA: Ano.

JIRÍ (snaží se varovat): Pan Sedláček je totiž ve Zbrojovce verkšuc.

SEDLÁČEK: Jak jste tu dlouho?

VĚRA: Včera jsem přijela.

SEDLÁČEK: Aha ... tím rychlíkem. V poledne?

VĚRA (váhavě): Ano.

SEDLÁČEK (přemýšlí): Co jede přes Olomouc?

SN 46 v i d d d

VĚRA (*sebrala se k protiitoku*): To vim lip než vy, že v konstrukci nikdo nebyl. A že žádný vlak v poledne nepřijíždí, to vi každý.

SEDLÁČEK: Nevykrucujte se, paničko, vy jste říkala, že jste přijela poledním vlakem.

VĚRA: No ano, říkala.

SEDLÁČEK: Ale žádný polední vlak nejezdí!

VĚRA: Já vím, že nejezdí ...
Sedláček je vyveden z míry.

Jenomže nevím, proč bych vám musela říkat pravdu. Vám můžu klidně říct, že jsem přijela na velbloudu. A zas vám po tom nic není.

SEDLÁČEK (*dotčen a stále vyveden z míry*): Vy jste nějaká moc velká dáma!

VĚRA (*přesvědčena, že domovníka dostatečně zmátla, jde si vzít svůj plášť*): Tak doufám, že už toho výsledku necháte.

SEDLÁČEK: Jak račte, já jsem jenom malej člověk.

VĚRA (*plášť v ruce*): Sbohem, Jiří, já půjdu.

SEDLÁČEK (*nechává jít Věru mlčky ke dveřím, vytahuje z pouzdra revolver a říká se stejnou úslužností*): Já nemám právo vás vyslychat.

JIŘÍ: Pane Sedláček, vždyť je to naše známá, vždyť nás přece znáte!

SEDLÁČEK (*namíří revolver na Věru*): Domovník není vůl, mladej. (Věře) Celem vzad, dámo! No tak.

Věra se otáčí velmi zvolna čelem vzad.

A oni si tě teda vyšetří vyšší páni, kterým vlakem's přijela.

Domovník chce tlačit Věru před sebou ven, mezitím však zvedl Jiří ze svého pracovního stolu těžítko a udělal s ním několik kroků k domovníkovi, který je k němu obrácen zády, jako by ho chtěl těžítkem udeřit.

KRŮTOVÁ: To mu patří! (*A vrací se znovu do kuchyně, aby doučovala nádobí, takže Krůta v druhém pokoji osamí*)

13

SEDLÁČEK (*vejde do prvního pokoje*): Poklona.

JIRÍ: Dobrý den.

SEDLÁČEK (*nasadí bodrý tón*): Slunko svítí, pánbůh nám přeje, bude hezkej den ... (*Obrací se zdvořile k Věře*) Vy přej jste z Kolben Daněk?

VĚRA: Jak to víte?

SEDLÁČEK: Paní říkala. (*Snaží se dát do hovoru konverzачní tón*) Že se vám chce jezdit do Vsetína?

VĚRA: Povinnost je povinnost.

SEDLÁČEK: Povinnost je povinnost. To je správný ... (*Obrátí se náhle k Jiřímu*) Já chci mluvit s tebou, mladej. Jestlipak víš, co je to rohožka?

JIRÍ: Rohožka?

SEDLÁČEK: Na čištění bot. Nevíš. Tak se to bude muset naučit. Je svátek, a celý schody jsou zaprasený. Kdo si myslíš, že to bude umývat? Už jsem to říkal majorovi. Kraft durch freude! Utřeš schody. (*Věře*) Trochu sportu mu neuškodí, že jo, mladá paní ... Vy jste přej měla něco ve Zbrojovce?

VĚRA: Ano.

JIRÍ (*snaží se varovat*): Pan Sedláček je totiž ve Zbrojovce verksuc.

SEDLÁČEK: Jak jste tu dlouho?

VĚRA: Včera jsem přijela.

SEDLÁČEK: Aha ... tím rychlíkem. V poledne?

VĚRA (*váhavě*): Ano.

SEDLÁČEK (*přemýšlí*): Co jede přes Olomouc?

ny v dálce, chcete jít za nimi a tápavě
e pak po všem, co kolem vás žijel Proč
nybný zrak odsoudit na smrt čtyři oby-
mi dal právo k tomu rozsudku? Já
udcel Já odmítám být soudce!

*lovech Jiřího objeví se na scéně dva
ne z první vize.*

šsem že nejsi soudce! Ty jsi král!
ívá se na těžítka v Jiřího ruce): Kam

je žezlo! (Posměšně) Vždyť říkám, že

osměšně se Jiřímu klání):

Tak dovol, abych se tě bál.

A čeho ty jsi vlastně král?

*říkuje jako vyvolavač do úžasného rá-
píšťal, které se teď rozezněly jak bud-
nevalového reje):*

Král podvazků, král podprsenek,
král klíčů, král domácích scének,
král ženy, kuchyně, král tchyně,
král Ponožka, král na Vsetíně,
král závětrných úniků,
král kšand a císař nočníků!

ání posměchu a křičí do rámusu): Pře-
únikl Musel jsem mít nejdřív domov!
mal Půdu pod nohami!

*vi se vzadu na jevišti půda s dvěma vi-
s jakými prostěradly sušícími se na
vedou dřevěné schody. V té chvíli
bubinků a ozývá se jen zdálky.
ubazuje se smíchem na půdu, pošklebu-
je Půdu.*

Kraluj své půdě, rytíři,
své půdě s dvěma vikýři!

VĚRA: Ano.

SEDLÁČEK: No to musíte být utahaná. Paní povídala,
že jste byla celou noc v konstrukci.

VĚRA: Co se dá dělat! Válka je válka.

SEDLÁČEK: Válka je válka. To je správný. Když se má
udělat nějaká nová zbraň, tak se musí dát takový dvě
fabriky dohromady a dělá se celou noc.

VĚRA (*se usměje omluvně na Sedláčka a obrátí se k Ji-
římu*): Tak Jiří, my jsme dohodnutí a já budu muset
jít. (*Podává Jiřímu ruku*)

SEDLÁČEK (*couvne ke dveřím*): Ale já bych se vás
chtěl ještě na něco zeptat.

VĚRA: Nezlobte se, ale já už – (*Jde směrem ke dveřím*)

SEDLÁČEK (*stojí u dveří, zvedá ruku*): Počkat!

Věra pochopí, že se ven nedostane, zastaví se.

Třeba bych se vás chtěl zeptat, kterej náš inženýr vče-
ra v tý konstrukci byl. –

VĚRA: To vy víte jistě líp než já, když jste verksuc.

SEDLÁČEK: Ale já bych to chtěl slyšet od vás.

VĚRA: Nechte si tyhle chytačky. Vy víte moc dobře, že
jste vojenský podnik a že jsou to věci, o kterých mluvit
nesmím.

SEDLÁČEK: Když jste mohla říct paní, že jste celou
noc rýsovala v konstrukci, tak můžete taky říct verk-
šucovi, kdo tam s vámi byl, ne?

Věra mlčí.

Přesto tam s vámi někdo byl, ne? (*Domovník vychut-
nává pivab útoku*) Nebo jste tam rýsovala sama? Co?

Věra mlčí.

No tak? Neřeknete ... A vůbec ... – kde ta kon-
strukční kancelář je? ... Nevíte? ... Co?

Věra mlčí.

Tak já vám tedy něco povím: žádněj rychlík v poled-
ne z Prahy nepřijíždí. Co tomu říkáte? A v konstruk-
ci včera v noci vůbec nikdo nebyl. Mám ji hned za
bránou.

VĚRA (*sebrala se k protiútoku*): To vim líp než vy, že v konstrukci nikdo nebyl. A že žádný vlak v poledne nepřijíždí, to ví každý.

SEDLÁČEK: Nevykrucujte se, paničko, vy jste říkala, že jste přijela poledním vlakem.

VĚRA: No ano, říkala.

SEDLÁČEK: Ale žádný polední vlak nejezdí!

VĚRA: Já vím, že nejezdí . . .

Sedláček je vyveden z míry.

Jenomže nevím, proč bych vám musela říkat pravdu. Vám můžu klidně říct, že jsem přijela na velbloudu.

A zas vám po tom nic není.

SEDLÁČEK (*dotčen a stále vyveden z míry*): Vy jste nějaká moc velká dáma!

VĚRA (*přesvědčena, že domovníka dostatečně zmátla, jde si vzít svůj plášť*): Tak doufám, že už toho výsledku necháte.

SEDLÁČEK: Jak račte, já jsem jenom malej člověk.

VĚRA (*plášť v ruce*): Sbohem, Jiří, já půjdu.

SEDLÁČEK (*nechává jít Věru mlčky ke dveřím, vytahuje z pouzdra revolver a říká se stejnou úslužností*): Já nemám právo vás vyslýchat.

JIŘÍ: Pane Sedláček, vždyť je to naše známá, vždyť nás přece znáte!

SEDLÁČEK (*namiří revolver na Věru*): Domovník není vůl, mladej. (*Věře*) Čelem vzad, dámo! No tak.

Věra se otáčí velmi zvolna čelem vzad.

A oni si tě teda vyšetří vyšší páni, kterým vlakem's přijela.

Domovník chce tlačit Věru před sebou ven, mezitím však zvedl Jiří ze svého psacího stolu těžítka a udělal s ním několik kroků k domovníkovi, který je k němu obrácen zády, jako by ho chtěl těžítkem udeřit.

JIŘÍ (stě
tam
ALEX
ně)
JIŘÍ (je?
ALEX
Jiří
Já j
PRVN

JIŘÍ (Kři
jsem
chví
DRU
muž
JIŘÍ (ka
PRVN
král
VĚRA
Jak
uzru
a ni
dou
nul
JIŘÍ (že j
jsem
v ru
VĚRA
JIŘÍ (je e

II. VIZE

Oba pokoje zmizely. Jiří stojí s těžítkem v ruce uprostřed prázdnoty. Bubinky, které zněly v předchozích scénách, znějí stále, dokonce silněji, v poryvech, jako přicházející a odcházející břmění.

ALENA (přibíhá k Jiřímu, dívajíc se se strachem vzhůru, jakoby k mrakům, jež se zdají břmit): Jiříčku! Slyšíš? (Když vidí, že se na ni Jiří dívá poněkud nepřítomně) No tak! (Něžně, dětsky) Já jsem přece tvoje dítě, musíš mě chránit, no řekni, že jsem tvoje dítě ... (Tulí se k němu)

JIŘÍ: Ano, jsi moje dítě.

ALENA (dětsky): Já jsem se chtěla slunit, a je bouřka!
TONÍK (objeví se u nich): To není bouřka, to je střelba, můžeš se jít slunit.

ALENA: To není bouřka?

JIŘÍ (zcela upřen na Toníka): Když uhodím, tak čtyři lidé zahynou!

Alena vidí, že si jí nikdo nevšímá a odchází šouravým krokem lelkujícího dítěte.

TONÍK: Jeden váží někdy víc než čtyři. Věra je kurýr, Věra má poslání.

JIŘÍ: Ano! Ale její život je stále na vlásku. Kdežto jejich životy jsou mnohem více jisté. Tak co váží víc, nejjisté nebo jisté?

TONÍK: Co je veliké, pohrdá jistotou.

JIŘÍ: Veliké! Co je ta tvoje velikost? Možná, že jenom chyba zraku, který způsobuje, že nevidíte do blízka,

vidíte jenom stíny v dálce, chcete jít za nimi a tápavě jak slepci dupete pak po všem, co kolem vás žije! Proč mám pro něčí chybný zrak odsoudit na smrt čtyři obyčejné lidi? Kdo mi dal právo k tomu rozsudku? Já přece nejsem soudce! Já odmítám být soudce!

Při posledních slovech Jiřího objeví se na scéně dva muži, které známe z první vize.

PRVNÍ MUŽ: Ovšem že nejsi soudce! Ty jsi král!

DRUHÝ MUŽ (*divá se na těžítka v Jiřího ruce*): Kam s tím šutrem?

JIŘÍ: To není šutr.

PRVNÍ MUŽ: To je žezlo! (*Posměšně*) Vždyť říkám, že je král.

DRUHÝ MUŽ (*posměšně se Jiřímu klání*):

Tak dovol, abych se tě bál.

A čeho ty jsi vlastně král?

PRVNÍ MUŽ (*vykřikuje jako vyvolavač do úžasného rámusu bubinků a pískal, které se teď rozezněly jak hudba divokého karnevalového reje*):

Král podvazků, král podprsenek,
král klíčů, král domácích scének,
král ženy, kuchyně, král tchyně,
král Ponožka, král na Vsetíně,
král závětrných úniků,
král kšand a císař nočníku!

JIŘÍ (*se zuřivě brání posměchu a křičí do rámusu*): Přestaňte! To nebyl únik! Musel jsem mít nejdřív domov! Půdu pod nohami! Půdu pod nohami!

V té chvíli objeví se vzadu na jevišti půda s dvěma vikýři ve střechě a s jakýmsi prostěradly sušícími se na šňůře. K půdě vedou dřevěné schody. V té chvíli utichne rámus bubinků a ozývá se jen zdálky.

DRUHÝ MUŽ (*ukazuje se smíchem na půdu, pošklebuje se po Jiřím*): Půdu.

PRVNÍ MUŽ: Kraluj své půdě, rytíři,
své půdě s dvěma vikýři!

oku): To vím líp než vy, že
A že žádný vlak v poledne

e se, paničko, vy jste říkala,
vlakem.

olední vlak nejezdí!

...
íry.
ch vám musela říkat pravdu.
že jsem přijela na velbloudy.
eni.

ále vyveden z míry): Vy jste
domovníka dostatečně zmátla,
Tak doufám, že už toho výsle-

...
já jsem jenom malej člověk.
oboham, Jiří, já půjdu.

...
je Věru mlčky ke dveřím, vyta-
... a říká se stejnou úslužností):
... vyřádat.

...
... a to naše známá, vždyť nás

...
... (Věru): Domovník není
... No tak.

...
... který vlakem's

...
... sebou ven, mezitím
... těžko a udělal
... který je k němu
... udělit.

JIRÍ (se obrátí k půdě a vidí, jak zpoza jednoho pro-
stěradla vystrkuje hlavičku Alena. Netrpělivě): Co
tam děláš?

ALENA: Já se tady sluním! ... Na stříšce ... (Důvěr-
ně) Jiříčku ...

JIRÍ (dívá se vzbůru k půdě a je velmi netrpělivý): Co
je?

ALENA: Pojď sem.

Jiří udělá dva kroky k půdě. Alena mu šeptá dolů.

Já jsem tady úplně nahá!

PRVNÍ MUŽ:

Kraluj své půdě, králi,
abychom se ti smáli!

JIRÍ (otáčí se k Prvnímu muži. Půda se mezitím ztrácí.

Křičí): To není pravda, že jsem dezertoval! Odešel
jsem jen jako voják čekat v záloze, až přijde moje
chvil! (Pozvedá na důkaz svých slov těžítko)

DRUHÝ MUŽ (volá na Jiřího z opačné strany než První
muž): Nečekals na nic, králi!

JIRÍ (obrací se na druhou stranu k Druhému muži): Če-
kall!

PRVNÍ MUŽ (opět z druhé strany): Minulost nepředěláš,
králi!

VĚRA (objeví se náhle u Jiřího a volá na Prvního muže):

Jak to, že nepředělá?! ... (A pak se obrací vroucně a
vzrušeně k Jiřímu) Nevěř jim. Co je minulost? Cesta,
a nikdo nemůže vědět jaká, a kam vede, teprve bu-
doucnost tu cestu u d ě l á dá jí smysl! Žádná mi-
nulost není definitivní! Každá minulost se dá spasit!

JIRÍ (vzrušeně): Anol! Když ho nezabiju, tak je pravda,
že jsem dezertoval. Ale když ho zabiju, je pravda, že
jsem odešel jako voják do zálohy a čekal s kamenem
v ruce! Věříš mi, Věro?

VĚRA: Věřím! Vždycky jsem ti věřila!

JIRÍ (pozvedá těžítko): Mám svou minulost tady! Tohle
je celý můj život! Držím ho v ruce!

Na scéně jsou opět oba pokoje. Jiří udeřil, a domovník se skácel k zemi. Do druhého pokoje vcházejí zezadu Krůta a za ni Alena.

VĚRA (přidušeně): Jiří! (Pak se rychle sklání k ležícímu domovníkovi, aby zjistila, zda žije)

Jestliže jedná pobotově, účelně a borečně, Jiří stojí naopak v jakémisi nepřítomném klidu, otlárá si mimoděk těžtko o sáko a pomalu ho odkládá na stůl.

KRŮTOVÁ (má ještě vlhké ruce od nádobi, otlárá si je o zástěru, kterou si později svoléká): Tak a hotovo.

KRŮTA: No slyšeli jste, Jiří a pořád Jiří. Neočistil si boty.

ALENA: Tak ať ty schody umyje Sedláček. Od toho je domovník.

KRŮTOVÁ: To bývalo.

KRŮTA: A zase bude. Jenomže dnes má domovník moc.

ALENA: To je hroznej Němec: S e d l á č e k.

JIŘÍ: Žije?

KRŮTA: Neboj se! Já si ho hlídám a až se to jednou obrátí, ten mi neutče!

VĚRA: Je po něm! (Pak zve Jiřího pokynem hlavy, aby jí pomohl odlábnout mrtvolu pod gauč)

KRŮTA (pokračuje): Ale o to teď nejde. Jde o to, že v téhle záležitosti nejsem žádná Krůta, ale hlava domácnosti a Sedláček není Sedláček, ale hlava domu. A to jsou šarže, který musím respektovat za každého režimu.

ALENA (provokativně vzdychne): Já nevím, proč by nemohla být jednou přima neděle!

KRŮTOVÁ: Co se ti pořád nelíbí, dítě?

ALENA: Copak tohle je život? Jestli si očistil boty, jestli si neočistil boty . . . Život je přece –

KRŮTA: No, co je život?

VĚRA (když ukryla s Jiřího pomoci domovníka, obkládá vá teč podlahu a stírá špičkou střevice skvrnu na par-ketách): Krev.

KRŮTA. Ani nevíš, co chceš říct.

ALENA: Život má být něco velkého!

KRŮTA (je řádně vyprovokován; přechází po pokoji a jeho slova znějí po celý výstup jak pozoun nad šepotem v předním pokoji): Aha! Já jsem pro tebe malej!

Když žiju poctivě a čestně a chci, aby byla ve všem spravedlnost, v každé drobnosti, tak jscm malej!

Alena se urazí, ztrácí od této chvilé docela náladu a ostentativně neposlouchá, co Krůta říká.

VĚRA (zpozorovala skvrnu na Jiřího šatu): Máš sako od krve.

KRŮTOVÁ: Pepi! Alena chce prostě vyniknout!

KRŮTA: Anol A ty ji pleteš hlavu! . . . Tak ať jde za svým otcem! Ten vynikal!

VĚRA: Jsi od krve. Musíš se jít převlíct.

Jiří jde k šatníkú, otlárá bo, svoléká si sako, dává bo do skříňě na ramínko, sundává jiné sako, obléká si bo.*)

KRŮTA: Ten byl tak velkej, že vám oběma utekl! Anel bo Jiří! To je taky velkej člověk! Tak velkej, že nás tu klidně zapomene zamčený! A jak jste se v něm zhlížely!

KRŮTOVÁ: Zklamala jsem se! Jako už tolikrát!

KRŮTA: Protože vždycky toužíš jenom po tom, co se týpýt! Duchaplný student! Architekt! . . . A ž á d n e j architekt.

JIŘÍ (je převlečen, obrací se teď tlumeným hlasem, ale velmi energicky k Věře): Teď musíš rychle odtud.

*) Viz str. 571

KRÚTA: On jenom chtěl být architekt, jako Alena chce být tanečnice.

VĚRA (*vrčí hlavou*): Nemůžu odtud.

JIRÍ: Musíš.

KRÚTA: Ale když člověk chce něčím být a pak tím není, tak přebejvá.

VĚRA: Všem vám tu jde o život!

JIRÍ: To už nech na mně. To je moje starost.

KRÚTA: Ano. To je to slovo: On přebejvá. A nejenom tady. On vůbec přebejvá.

JIRÍ: Tohle je můj svět a já se o něj postarám. Ale ty musíš jít.

KRÚTA: Jako o posledním sletu: Nastupovali dorostenci. Řady jako šňůry, ale já najednou vidím, jak jeden ne a ne najít svůj místo.

JIRÍ: Slyšíš!

KRÚTA (*pokračuje*): Už všichni cvičili, ale ten jeden filosof se motal pořád mezi řadama. Přebejval.

Krútová se směje.

VĚRA (*úsilovně přemýšlí; pobýbem hlavy ke gauči*): Musíme ho dostat z bytu.

KRÚTA: Vy se tomu smějete.

JIRÍ: Jak ho chceš dostat z bytu?

KRÚTA: Ale celý Strahov se díval ne na ty, co cvičili, ale na toho filosofa, co se motal a přebejval. A to je Jirí.

JIRÍ (*zcela přesvědčen a rozboďnut*): Musíme se teď rychle domluvit kde počkáš, a já to vyřídím Toníkovi, až bude volat.

KRÚTA: Ale život nepotřebuje takové individualisty.

JIRÍ (*vidí Věru nesouhlasit*): Musíš jít, protože jestli tě tady chytanou, tak jsem ho zabil zbytečně.

KRÚTA: Život je povinnost! V tom je celá jeho krás! VĚRA (*vrčí hlavou*): Ne.

JIRÍ: Jestli neodejdeš, tak byl celý můj život zbytečný.

KRÚTA (*obrátil se náhle ke dveřím do prvního pokoje*): Jdu se podívat, jak mu to Sedláček dává.

**) V brněnské inscenaci Jana Fišera byl závěr 14. výstupu brán v této variantě:*

KRÚTA: Ten byl tak velkej, že vám oběma utekl. Anco Jirí! To je taky velkej člověk! Tak velkej, že nás tu klidně zapomenou zaměnit!

JIRÍ: Musíš teď rychle odtud.

VĚRA: Nemůžu odtud.

KRÚTA: Však jste se v něm zhlížely!

JIRÍ: Musíš.

KRÚTOVÁ: Zklamala jsem se. Jako už tolikrát.

VĚRA: Vždyť tady jde všem o život!

JIRÍ: To už nech na mně. To je moje starost.

KRÚTA: Protože vždycky toužíš jenom po tom co se třpytí.

JIRÍ: To je můj svět a já se o něj postarám.

KRÚTA: Duchaplný student!, Architekt!

JIRÍ: Ale ty musíš jít!

KRÚTA: A žádné architekt!

VĚRA: Nepůjdu, Jirí.

KRÚTA: On jenom chtěl bejt architekt, jako Alena chce bejt tanečnice.

VĚRA: Musíme nejdřív udělat všechno, abychom je zachránili.

KRÚTA: Ale když člověk chce něčím být a pak tím není, tak přebejvá.

JIRÍ: A co chceš udělat, abychom je zachránili?

KRÚTA: Ano. To je to slovo. On přebejvá. A nejenom tady. On vůbec přebejvá.

VĚRA: Musíme ho nějak dostat z bytu.

KRÚTA: Jako o posledním sletu.

JIRÍ: Jak ho chceš dostat z bytu?

KRÚTA: Nastupovali dorostenci. Řady jako šňůry, ale já najednou vidím, jak jeden nemůže najít svůj místo v řadě.

JIRÍ: No, jak ho chceš dostat z bytu?

KRÚTA: Už cvičili, ale ten jeden filosof se pořád motal mezi řadama. Přebejval.

Krútová se směje.

JIRÍ: V celém baráku je hitlerjugend.

KRÚTA: Vy se tomu smějete.

JIRÍ: Nemůžeš ho odtud dostat.

KRÚTA: Ale celý Strahov se díval ne na ty co cvičili, ale na toho filosofa, co se motal a přebejval. A to je Jirí.

JIRÍ (*rozboďnut*): Řekni mi kde počkáš, a já to vyřídím Toníkovi, až bude volat.

KRŮTA: Ale žít nepotřebuje takový individualisty.
JIRÍ (*vidí Věru nesouhlas, tím rezolutněji*): Musíš jít; protože jestli-
tě tady chytinou, tak jsem ho zabil zbytečně.

KRŮTA: Život je povinnost! V tom je celá jeho krásal
VĚRA (*vtří blažou*): Ne.

JIRÍ: Jestli neodejdeš, tak byl celý můj život zbytečný.
KRŮTA (*obráti se náhle ke dveřím do prvního pokoje*): Jdu se po-
dívat, jak mu to Sedláček dává.

I 5

ALENA (*se dívá za Křitou*): On mě už nebví.
KRŮTOVÁ (*trpělivě*): Já ti prý pletu hlavu! Slyšelas!
KRŮTA (*vesel do prvního pokoje; rozblíží se*): Kde je
Sedláček?

JIRÍ: Už je pryč.
KRŮTOVÁ: On pořád žárí na tvého otce.
KRŮTA (*ošimne si divně ovzduší v prvním pokoji*):

Co je vám?
KRŮTOVÁ: Protože tvůj otec, ať nám ublížil, jak chtěl,
byl někdo!

KRŮTA: Aha, dala ti to s těmi schody, co?
KRŮTOVÁ: Byl to velký umělec!

KRŮTA: Já jsem vám vždycky říkal: Lidi zlatí pochop-
te, kdo je to domovník!

KRŮTOVÁ: Ali, slib mi, že si nedáš vzít své posláni!
Ze budeš tvrdá!

KRŮTA (*Věře*): Co by mu to udělalo, otrít si boty o ro-
hožku?

KRŮTOVÁ: Ať si Jirí nemyslí, že jsi kus papíru, který
si může popsat podle svého!

KRŮTA: Nenechám si kvůli tobě rodinu přivést do ne-
štěstí. Ty schody vydrhneš.

KRŮTOVÁ: Ty se musíš ubránit. Ty musíš zůstat vždyč-
ky sama sebou. Slib mi to, Ali!

ALENA: No dyt jo.

KRŮTA (*Věře*): Vy totiž nevíte, milostivá, že Jirí nepře-
mýšlí o obyčejných věcech jako my, on vždycky přine-
menším o celé Evropě! (*Dotčen podivnou nevšímavos-
tí*) Jenom se neobracej zády. Ty musíš vědět jedno.
Každý člověk má na světě své vymezené poslání. Ně-
kterým je určena Evropa, jiným rohožka. A když si to
někdo splete, tak to může skončit katastrofou. Mýšlí na
Evropu, zapomene na rohožku, a domovník ho pošle
i s rodinou do koncentráku. (*Vidí Jirího a Věru, jač
jsou divně nezúčastnění, vysvětluje si to odpořem vi-
či tomu, co říká, znerózní poněkud a brání se*) Vy se
mnou nesouhlasíte! Vy si myslíte, že jsem špatný Čech,
když mluvím v téhle době o takových drobných vě-
cech, ale já náhodou znám naše dějiny! Jak si myslíte,
že jsme se dostali z té třistaleté poroby? Že jsme chtě-
li převrátit svět? Češi nechodili nikdy na barikády.
Češi chodili do Sokola. Taková prostná udělala pro nás
národ víc než deset revolucí. (*Znovu znerózněn cho-
váním Jirího a Věry*) Milostivá, co tak tragicky? Mi-
lostivá pani, já jsem optimista! Já jsem byl optimista a
budu optimista. Němci se položí, to už nemůže dlouho
trvat, ale lidi zlatí, kdo si myslíte, že tu bude mít po-
válece slovo? Já jsem reálný člověk, já vidím věci tako-
vé, jaké jsou, a říkám vám, ať to budou Rusi nebo
Angličani, zas to nebudou žádní filofové, ale
lidi jako já, protože zas bude třeba pořádek a zas bu-
dou přebíjet taková jako je on, protože on neví, co je
to stát v řadě, nic se mu nelíbí a na všem cosí má, ale
taková lidi škodí celku, ano, každému celku, rodině,
státu a každému u zřízení, protože se nechtějí při-
způsobit, ale ty se musíš přizpůsobit, když chceš
s námi žít, a proto já trvám na tom, abys mi dal ty
klíče.

Jirí vtří blažou.

Nedáš?!

V té chvíli zazvoní telefon.

ŘÍ (vrhne se vzrušeně k telefonu): Nečas... (Zkřehlaně dává sluchátko od ucha a volá do druhého pokoje)
Aleno! Telefon!

ŘŮTA (vybružně): Tak poslyš: Jestli nedáš –

ŘÍ (drží v natažené ruce sluchátko pro přibíhající Alenu; lhostejně): Ještě je potřebuju.

16 HLASY TÍSNĚ

LENA (bere od Jiřího sluchátko; mluví zrudlým a trochu smutným hlasem): Nečasová. Jo, tě péro, Zuzano...
no...

ENSKÝ HLAS (ozve se za scénou; hlas starostlivý, skoro pláčivý): Táto!

ŘÍ (šeptem Věře): To je domovnice.

ŘŮTA (vešel do druhého pokoje): Nedal mi je.

ŘŮTOVÁ: Co?

ŘŮTA: Klíče!

LENA: No a?

ŘŮTOVÁ: Pořád tvoje klíče! Nechápeš, že tady jde o Alenin život a ne o klíče?

LENA: No nemohla jsem prostě.

ŘŮTA: A ty nechápeš, že z malejch věcí můžou bejt velký?

ENSKÝ HLAS: Táto!

ŘŮTA: Co kdyby byl nálet?

LENA: No bůže, ty máš řeči.

ŘŮTA: A my tady zůstali zamčení jak myši v pasti!

ŘÍ (Věře): Mélas už dávno odejít.

ĚRA: Neboj se, ona přestane.

LENA: Máš ho vidět.

ŘŮTA: Ano, jak myši v pasti.

ŽENSKÝ HLAS: Táto!

KRŮTOVÁ: Panebože, to je pravda!

KRŮTA: Klíče jsou víc než klíče!

JÍŘÍ: Co uděláme?

ALENA: Mně je to fuk.

KRŮTA: Tady jde o všechno. Jestli mu teď povolíme, tak jsme prohráli navždycky.

ALENA: Mně je dneska ale vůbec všechno fuk.

KRŮTA: Co ale uděláme, když nám je nedá?

Zazvoní zvonek. Křítka jde otevřít; v chůzi.

No řekni, co uděláme?

ALENA: Mně se do ničeho nechce...

Z předstínež je slyšet otevření dveří, blasy.

.No jo, tak tě péro. (Pokládá sluchátko) To byla Zuzana. (Vidí, že ji Jiří ani Věra nevnímají. Říká blázněji) Zlobí se na mne! (Jiří i Věra napjatě poslouchají blasy v předstíni. Alena ještě blázněji.) Zlobí se na mne, že jsem nepřišla!! ... (Nikdo ji neposlouchá. Křítka.) To byla Zuzana!!! (A pak se vrací a jde do zadního pokoje)

17 NÁŘEK

Křítka vede domovnici do druhého pokoje. Domovnice je prostá žena, utýraná životem, plachá, zůstává stát po celou dobu jen na kraji pokoje, u dveří. Křítovi se k ní také chovají mnohem přezíravěji než k Sedláčkovi. Věra a Jiří jsou přitisknuti ke stěně, aby jim nenniklo žádné slovo.

DOMOVNICE (pokračuje zřejmě v řeči, kterou měla s Křítou již v předstíni; její hlas má intonaci lamen-tace): Pánbčku na nebesích, dyt já stojim celou dobu

dole a čekám na něho! Dyt už ho sháněl! Von má tu parádu!

KRŮTA: Zkontroloval prapory a šel.

DOMOVNICE: Že von si nedá pokoj, von zas ráno viděl, že do domu prej přišel nějaký cizíj člověk a von chěl přijít na to, ke kterýj partajij šel, já povídám, co je ti po tom, to je věc partajij, ale von, že prej je to jeho povinnost. Já už sem vobešla všechny partaje a von nikde není. Nevíte, kde by mohl bejt?

KRŮTOVÁ: Ne, paní, to my nevíme. (A potom nenápadně i okázale zároveň odejde z pokoje)

ALENA: Třeba už maširuje!

DOMOVNICE: Dyt je v papučích! Boty má nachystaný v kuchyni! ... Pánbčku na nebesích, co já mám dělat, von dycky říká, dyby něco, volěj hned SA ... no jo, dyt voni se tam už seřazujou, slyšíte je, a von tam musí bejt, to by byl malér, kdyby tam nebyl, to já vím, ale já bych to měla hlásit, né? Pane majórt, mám tam jít, na to jejich velitelství, mám jim to hlásit? Dyt von tady někde musí bejt!

KRŮTA: To byste měla hlásit. Aby pan manžel neměl nepříjemnosti. To víte, kdo se dá na vojnu -

DOMOVNICE: Ale dyt já ani neumím německy ... no jo ... tak já du ... Pánbčku na nebesích, proč musí furt něco bejt ... (Odbází do předsíně)

Krůta ji ani nedoprovází. Je slyšet zabouchnutí dveří.

18

Krůta zůstane v zadním pokoji sám s Alenou; nemají si co říct, mírně se ignorují a překážejí si. Krůta přechází po místnosti a zřejmě urputně přemítá. Alena leluje a je čím dál rozmrzelejší.

Zatím v prvním pokoji vznikne borečnický rozhovor.

JIRÍ: Tak. A teď musíš hned odejít.

VĚRA: Klid, klid, klid.

JIRÍ: Kde budeš na Toníka čekat?

VĚRA (sleduje borečnickou úvahu): To bude ještě chvíli trvat, než sem někoho přivede.

JIRÍ: Budeš čekat u cukrárny, ano?

VĚRA: Rychle: můžeme ho někam uklidit, nebo ne?

JIRÍ: Nemůžem ho nikam uklidit. Před domem jsou SA a v celém baráku je hitlerjugend.

VĚRA: Tak ale musí všichni odtud.

JIRÍ: To je nesmysl.*)

VĚRA: Jinak jsou ztraceni. Musí odtud.

JIRÍ: Jak je odtud dostaneš?

VĚRA: Musíme jim všechno říct.

JIRÍ: Udělají paniku a pobeží tě okamžitě udat, aby se zachránili. Nesmí se vůbec nic dovědět.

VĚRA: Tak je odtud vylákáme jinak.

JIRÍ: Jak je odtud chceš vylákat?

VĚRA: Musíme si něco vymyslet.

JIRÍ: Jakmile začnou něco jen tušit, udělají paniku.

VĚRA: Jinak jsou ztraceni. Musíme je vylákat.

JIRÍ: A když je vylákáš, co s námi všemi uděláš? Kam nás ukryješ? Přece nás nemůžeš všechny čtyři převádět přes hranice! Vždyt to je docela nemožné! Do hodiny nás pochyťají ... (Podává Věře plášt) Tady máš a jdi!

JIRÍ (borečnickě resumuje celou situaci): Mrtvolu odstranit nejde. Je odtud dostat nemůžeš. Skrýt je nikam nemů-

*) V pražské inscenaci Otomara Krejčí vejde na tomto místě Alena do prvního pokoje, zeptá se: „Neručím?“ a bere si odtud gramolon. Odejde pak zase do druhého pokoje, v němž je sama (Kritová jsou po odchodu domovnice kdesi vzadu). Dává na gramolon desku. Ozve se tichá budba starého šlágru - „Tvůj bílý šátek, mne zpátky nezavolá“ - a Alena přítom trénuje baletní po-
byby.

žeš. Musíš jít sama dokud je čas, nebo tě prostě vyženou.

VĚRA (*po malé pauze, tiše*): A co ty?

JIRÍ: O mě se nestarej.

VĚRA: Ty se tu chceš nechat chytit?

JIRÍ: A mám utéct?

VĚRA: Samozřejmě že máš utéct!

JIRÍ: Je to má rodina!

VĚRA: Když je odtud nemůžeme dostat pryč, co jim tady pomůžes?

JIRÍ: Nenamáhej se!

VĚRA: Co jim tu pomůžes, když zůstaněš?

JIRÍ: Musím dosvědčit, že o ničem nevěděli.

VĚRA: Uvažuj chladně. Musíš uvažovat docela chladně. Když odejdeš, bude stejně jasné, žeš ho zabil ty, že oni nic nevěděli. Když zůstaněš, nic se nezmění. Podle stanného práva zastřelí v každém případě celou rodinu. I když zůstaněš i když odejdeš.

JIRÍ: Mluvíš úplně zbytečně.

VĚRA: Uvažuj docela chladně. Když zůstaněš, bude to jenom sebevražda.

JIRÍ: No a?

VĚRA: Na tu nemáš právo!

JIRÍ: Kdo mi bere to právo?

VĚRA: My ti berem to právo – protože jsi s námi už zase spojen!

JIRÍ: Mluvíš úplně zbytečně.

VĚRA: Když zůstaněš, budou tě vyslychat a mučit.

JIRÍ: Předejdu je.

VĚRA: Já vím, luminály. Ale ty musíš žít! Je zachránit nemůžes, ale můžeš zachránit sebe... (*Náhle si uvědomí*) A Alenu! No ovšem, Alenu! Musíš ji vylákat, – nějakou záminku a ona půjde! A tři, to jde! Musíme zachránit, co se zachránit dá! Půjdemě tři, vylákaš Alenu, Toník nás najde, anebo půjdemě sami, to všechno půjde, tři to jde, půjdemě s Alenou, to půjde!

JIRÍ (*zviklán*): To je strašné...

ALENA (*dotčena nepřijemnou atmosférou v druhém pokoji vejde do prvního pokoje. Zastřebne poslední slova a posmívá se napodobujíc Jirího hlas*): To je strašné, to je strašné, protože já jsem dnes vůbec takový divný... (*Svým hlasem*) A oni tam (*k druhému pokoji*) jsou taky divný, všichni jste divní, divní, divní... úplně divní.

Zazvoní telefon.

JIRÍ (*bere rychle sluchátko*): Nečas... Ano! (*Podává sluchátko Věře*)

VĚRA (*bere sluchátko*): Ano... Dobře... Ale my jsme t ř í l... Ne, musí to jít... Musíš Musíš... Ano: něco se stalo... Ano... ano... auto už je tam, době... navrát... ano... (*Pokládá sluchátko. Jirímu*) Za deset minut za rohem proti parku, bude tam dodávkové auto, nápis Vsetinské pekárny, řekněte, že vás posílá Věra, to stačí... A já musím jít hned.

ALENA (*s gestem k telefonu*): Na koho jste to křičela?

VĚRA (*v rozpacích*): Já jsem křičela!

ALENA: No úplně jste křičela!

VĚRA: To se vám zdálo.

ALENA: Nezdálo! Úplně jste křičela. (*Jirímu*) A co máš s pekárnama?

VĚRA: Ale půjči nám auto.

ALENA: Něco se děje?

VĚRA: Ne. Co by se dělo.

ALENA: Vy jste divní...

VĚRA (*kečně dostala nápad*): Nejsme divní, opravdu ne, mám ale na venkově známé, slíbila jsem Jirímu, že zajedeme pro nějaké máslo... a sádlo...

ALENA: Máslo a sádlo?

VĚRA: Ano.

ALENA: A taky vajíčka?

VĚRA: Taky. Pojedete s námi, že?

ALENA (*koketně*): Ale já bych chtěla takový bez bílku, kde je jenom žloutek.

KRŮTA (*Kritové, která se právě vrátila do druhého pokoje*): Rozhodl jsem se. Počkám, až odejde ta jeho návštěva.

VĚRA (*obléká si plášť, do něhož ji Jiří pomáhá; zastavuje se u dveří*): Musíme jet nadvakrát. Jdu napřed.
JIŘÍ: Běž.

VĚRA: A rychle, auto nemůže dlouho čekat! (*Obrátí se a odchází*)

KRŮTA: Ale pak mu dám ultimatum. A když mi ty klíče nedá, tak mu z jeho pokoje vystřihu všechn náš nábytek i s Alenou. (*A usedá, aby si připravil síly na poslední boj*)

19

ALENA (*dívá se na dveře, jimiž odešla Věra a vrtí blážit*): Ta ale jel! Najednou se sebere, to taky mohla říct našim aspoň sbohem ...

JIŘÍ: Alenko, prosím tě, teď se ale rychle obleč, ano? Ale musíš rychle!

ALENA: Jakýpak rychle?

JIŘÍ: Prosím tě.

ALENA: Mám času dost.

JIŘÍ: Nemáš.

ALENA: Do baletu je pozdě a nikam jinam nespěchám.

JIŘÍ: Alenko!

ALENA: No?

JIŘÍ: Víš, jaká je o všechno bídá!

ALENA: To je dost, žes na to přišel!

JIŘÍ: Máme auto!

ALENA: No a?

JIŘÍ: Musíme toho využít!

ALENA: Říkám ti, abys nejel!

JIŘÍ: Máš mě přece ráda!

ALENA: A kvůli tomu mám jet s tebou pro máslo? JIŘÍ: Alenko, nechal jsem všechno, odjel jsem do Vscitina dělat poskoka, jen abychom byli spolu – a ty nemůžeš jít se mnou ani na chvíli, kam chci?

ALENA: Proč bych nemohla? Můžu.

JIŘÍ: Tak prosím tě, pojď.

ALENA: Ale nemusím.

JIŘÍ: Vždycky jsi říkala, že bys chtěla mít se mnou každý den svatbu.

ALENA: Každý den svatbu, to by bylo fajn, protože po svatbě to už není tak fajn, no taky je to fajn, ale už ne tak ... (*Začíná provádět jakési taneční pohyby, jakýsi baletní trénink*)

JIŘÍ: Zase to bude, jak to bylo, právě proto chci odtud zmizet, aspoň na chvíli, abychom byli jen spolu, buďme mít dnes zase svoji svatbu, ano? Ten výlet, to bude naše svatební cesta!

ALENA (*směje se*): Svatební cesta v autě od pekárny! Copak jsem rohlík?

JIŘÍ (*ukazuje z okna*): Dívej se! Je krásně ...

Alena tančí.

Dostaneš se ven! ...

Alena tančí.

Je něčele! ...

Alena tančí.

Prosím tě, jestli mě máš ráda, pojď se mnou!

ALENA (*přísně*): Už jsem řekla, že nikam nepůjdu. Když jsem se nedostala do baletu, musím aspoň trénovat doma. Ty si myslíš, že to není žádná práce: tančit! To ty nikdy nepochopíš, že člověk má své poslání!

JIŘÍ (*křičí*): Bohužel!

ALENA: Jak to „bohužel“?

JIŘÍ (*křičí*): Protože potom musí být člověk bezohledný!

LENA: To se nedá nic dělat.

JÍŘÍ: Nedá. A proto půjdeš se mnou. *(Chytá Alenu za ruku)*

LENA: Nepůjdu!

JÍŘÍ: Půjdeš! A přestaň se vrtět!

Alena se brání, Jiří jí cloumá.

LENA: Co blázníš? Co blázníš? Já budu křičet!

JÍŘÍ *(náhle zlomen kleká si před Alenou)*: Aleno, prosím tě, pojd' se mnou.

LENA: *(snažila se již chvíli zachytit z vedlejšího pokoje slova nerozumitelné hádky a vchází teď do průběhu pokoje; vidí Jiřího klečet)*: Něco ti spadlo, Jiří? ... A kde je ta návštěva?

LENA: Ona šla pro auto. Totiž máslo ... ne, pro vaříčka.

LENA: Neumíš mluvit pořádně?

LENA: Má známé na venkově ... a zajedou tam pro vaříčka, no ...

LENA: Kdo?

LENA: No Jiří a ona.

LENA: *(s nepřiznání)*: Sami dva?

JÍŘÍ *(chápe se poslední příležitosti)*: Já chci, aby Alena šla taky!

LENA: Ale já nechci!

JÍŘÍ: Přece s ní nepojedu sám! Uznejte!

LENA: Já chci cvičit! Já musím cvičit!

LENA: *(mění rychle stanovisko)*: Snad bys nechtěl, aby na ni Alena žártila? Alena není naštěstí jako ty. Nevím, proč by se měla někam vliáčet. A odpoledne k nám přijdou podplukovníkovi. Chci mít dceru doma.

LENA: Když jsi mi zkazil balet, tak si měj zkažený výlet. Protože ty se už musíš jednou naučit vážit si mé práce a když to nejde po dobrém, tak musím být na tebe zlá, to jinak nejde. A můžeš mě prosit, jak chceš, to máš prostě marný.

JÍŘÍ *(s náhlou rezignací)*: Tak dobře ... *(Jde k svému psacímu stolu)* ... zůstaneme doma ...

LENA: Ale ty bys měl jet!

JÍŘÍ *(bere do ruky tubu luminalu)*: Ne, ne, rybičko, bez tebe neodjedu.

Oba pokoje zmizí, scéna se setmí, je naprosté ticho. Jiří je sám.

JIŘÍ: Ano, ať je tma ... (*Poblédne na tubičku ve své dlani*) Tak co, tubičko s krásným kolečkama, jak je tam? ... Dobře, že? ... Huby tam nežvaní, bubny tam nebubnují ... A všichni se tam rozplývají v jakémisi naúšení ... rozplývají se ... a stává se z nich tráva ... V tom musí být velká úleva, stát se něčím jiným než člověkem.

Uprostřed Jiřího rozmluvy ozvala se tiše znějící budba. Několikatakotový úvod „Písně o svlečné“. A nyní se ozývá píseň sama. Není to ani zpěv, jako spíš zpěvavá recitace, v níž se nesmí ztratit v nezřetelnosti ani jediné slovo. Je tma, zpěváka a zpěvačku je možno tušit kdesi na druhé straně jeviště.

MUŽSKÝ HLAS:

Když jste, svlečno, svlečna, svlékněte si tu kůži.
Kůže jen hyzdí krasavice,
ach, odhoďte tu kůži pryč,
buďte jak dětská stavebnice,
pár kostek, kosteček ... nic víc.

ŽENSKÝ HLAS:

Jak myslíš, milý. Co by ne?
Ta kůže, ta je pro jiné.

A to, co je pro jiné,
to ať pomine.
A že vím, co se patří,
já ke tvé radosti
se jako řádná svlečna
vysvěleču do kostí.

Hlasy dozněly a dál je slyšet zas jen tichou budební mezibru. V té chvíli se objeví u Jiřího Toník.

TONÍK: Zařídil jsem ti auto, Jírko. Ale máš už jen pět minut čas.

JIŘÍ: Mám už teď vůbec všechnen čas. Copak bych mohl žít, když oni zemřou?

TONÍK: Já vím. V tvé situaci má prý muž ráději zemřít. Je to podle všech pravidel c t i. Ale je to z b y t e č n á smrt. A proto š p a t n á smrt.

JIŘÍ: Smrt je málokdy užitečná. Stačí, když zemřu čestně.

TONÍK: Neoháněj se c t í! Je to jen zrcadlo, ve kterém se zhlížíš! Chceš zůstat před publikem hezký! Chceš se i ve smrti líbit! Myslíš pořád jen na sebel Ale že soudruzi potřebují tvůj život, že je tě potřeba, na to neumiš myslet? Auto tě čeká. Máš pět minut čas!

JIŘÍ: Co po mně chceš! Nepůjdu bez Aleny ...

Vypluje mu náhle nad hlavou bělostný svítící kotouč a slabě osvětlí scénu; Jiří to vidí; užasle.

Měsíc ... (*Bez úleku; okouzleně*) Ne, to je tableta!

Další a další měsíce vyplouvají a osvětlují víc a více scénu. Jiří se po nich dívá s jakousi úlevou, zatímco Toník se ztrácí ze scény.

A další ... Moje luminály! ... Už mi jdou naproti, mé jedovaté lunny.

A píseň o svlečné pokračuje teď další slokou. Scéna je však již osvětlena a je vidět zpěváka i zpěvačku. Je to Důstojník gestapa a Alena. Důstojník mluví slova písně a Alena tančí.

„Když jste svlečno, svlečna, svlékněte si ty kosti.“

Vždyť vás ta kostra musí tlačit, když takhle bez masa jste tu, ach, odhoďte ji někam radši, tuhleto tvrdou nahotu!

Teprve při posledních verších písně odtrhl Jiří oči od kroužících lun a s brázdou spatří Alenu vzdalující se v tanci. Ale to už mu zastoupí cestu Důstojník.

ALENA (*tančí a mluví píseň*):

Jak myslíš, milý, co by ne?

Ty kosti, ty jsou pro jiné, a to co je pro jiné, to ať pomine.

Tak jako rádná svlečna, která ti chce vyjít vstříc, já se ti, milý, svleču, až na své číré nic.

DŮSTOJNÍK: Co tady děláš?

JIRÍ (*ukáže vzhůru na kroužící lupy*): Jak vidíš. Unikám ti.

DŮSTOJNÍK: To je smutné. Ty unikáš mně, ona zas tobě. A taky jsi ji chtěl mít a ovládat; ty znáš tuto hlavou vášeň v malém, já spíš ve velkém; chtěli jsme mít Německo a potom celý svět... (*Se zvrblou něbou*) Jenomže je tu potíž: Miláckové nám stále unikají a je jenom jeden způsob, jak je a b s o l u t n ě m i t . . . V t ě c h v i l i u k á z e d o b l o u b i j e v i š t ě, k d e s e o b j e v í k ů l a k n ě m u p r í v á z a n á ž e n a, d o j e v i š t ě o b r á c e n á ž á d y. Jiří přidruženě vykřikne: „Aleno!“ A Důstojník pokračuje.

Svlékat si je . . . do prádla, do kůže, do kosti, do prázdna . . . (*Mizí ze scény*)

JIRÍ (*běží ke kůlu a kleká k upoutané ženě*): Prosim tě,

aspoň teď buď už docela se mnou.

ŽENA U KŮLU: Vždycky jsem byla s tebou.

JIRÍ: Ty mě miluješ.

ŽENA U KŮLU: Byla jsem nemá . . .

JIRÍ: Ano, mluv, poslední chvíle je ta hlavní chvíle!

ŽENA U KŮLU: Takhle jsem toužila být k tobě připoutána . . . provazy . . .

JIRÍ: Kam bychom utkali, když jsme se našli.

ŽENA U KŮLU: Má lásko!

JIRÍ:

Zemřeme. Budem jen noc a tráva.

Pak už mi nebudeš prchat, jaks prchávala.

ŽENA U KŮLU (*ve vášnivém nesoublaste*): Proč mluvíš o smrti?

JIRÍ:

Zas budem za sebou bloudit v té širé zemi, bez očí, bez uší, rozplynutí a němi!

ŽENA U KŮLU (*kríčí*): Mlč! Láska nesahá za hrob! To je lež! Tam, nic není! Ani láska tam není! . . . Ach, kdybych se tak mohla změnit v řeku a vtéci do tvých žil a bušit ve tvém srdci, aby nebylo už nikdy váhavé a mdlé! . . .

JIRÍ (*odvážel borečně ženu od kůlu a nyní ji poznává*): To jsi ty —

VĚRA: Ano . . . já . . . já . . . (*Pozvedne hlavu, vidí Jiřího zklemaně a děsí se toho*) Proboha, neboj se mně! Jiří sklopí hlavu.

Musíš jít se mnou. Jinak zemřeš.

Jiří vrtí hlavou.

Já vím, že máš v sobě hranici, na které budeš celý život upalován. Ale ty musíš jít. I s tou hořící hranicí — ty musíš jít . . .

Jiří vrtí hlavou.

Tak umřu taky. Připoutej mě!

A Jiří zvedá hlavu. A vrtí hlavou.

Odvázals mě, tak mě zase připoutej!

A Věra si stoupá zády ke sloupu a tiskne se k němu.

JIRÍ: Uvolnil jsem ti cestu. Jdi.

VĚRA (ortí blavout): Budu tu čekat.

JIRÍ: Jdi. A neboj se. Nikdo se ode mne nic nedoví.
(Obrátí hlavu k lunám, které nad ním krouží) Já už už-
stanu se svými lunami. (Pomalu s nimi odchází)

VĚRA (přitisknuta ke sloupu; ponořena do sebe):

Pak budu jenom prosit vítr,

aby mi ztěžkl v náruči

a černé lesy prosit budu,

ať změní se v tvá obočí,

a bystrou vodu prosit budu,

ať změní se v tvé nepokoje

a nepokojné vřetiny,

ať promění se v kroky tvoje,

a modré nebe prosit budu,

ať zmenší se mi ve tvé oči,

a hustý podsoumravný déšť,

ať mne tvou hořkou slzou smočí...

20

Na scéně jsou opět oba pokoje. Jiří stojí opřen o psací stůl a drží v ruce tubu s lumínáky.

ALENA: Ale vždyť to by byla opravdu hloupost, kdybys nešel, víš, jak mám ráda vajíčka.

KRŮTOVÁ: To, cos dnes udělal s těmi klíči, stejně tak lehko neodčiníš.

ALENA (s poučující sbouívavostí): To bych se moc zlobila, kdybys nešel. Musíš si uvědomit, žeš ty klíče vzal ty a ne já a žeš je měl už dávno dát udělat, já vim, že ty říkáš, že takové praktické věci mám dělat já, ale ty taky můžeš něco udělat, i když je ta válka, já vim, že je to strašný jak zatýkají a tak, ale to se nedá nic dělat, každý, kdo se proviní, musí to nějak odčinit, já taky když jsem byla malá a něco jsem udělala, tak jsem to pak musela odčinit, třeba jsem klečela v koutě, tos měl vidět! Ale musela jsem klečet a ty musíš přinést vajíčka a bude zase všechno fajn...

Jiří stojí u psacího stolu a zvolna, jako by se s tím loučil, rovná tam několik knížek a kupu papírů; nakonec bere do ruky těžítko a klade ho na ně. Nevnímá, co mluví Alena, ale zadírá se teď na ni dlouze.

KRŮTOVÁ (cbvili ještě setrávavla ze zvědavosti v prvním pokoji, ale pak se náhle vrátila do druhého, aby tam významně oznámila Krůtovi): Návštěva odešla.

ALENA (si všimne pobledu Jiřího): No, co je ti?

KRŮTA (překvapen): Odešla?

KRŮTOVÁ (pokrčí rameny): Odešla.

ALENA (náhle velmi něžně): Ty seš jak svatej nad potokem, ty můj nešičko... Ty můj svatej nešičko (na-

padne jí rytm) doneseš mně vajíčko, doneseš mně vajíčko, ty můj nešičko ...
Jiří se od ní odtrhne pobledem a jde směrem k před-
síní, tubičku luminálu v ruce.

KRÚTA: Tak přišel čas. (Vstane a jde cosi bledat; pak najde láhev slivovice; odzátkovává ji)

ALENA: Kam to jdeš?

JIŘÍ: Rozbolela mne hlava.

ALENA: Jdeš zapít prášek?

JIŘÍ: Ano.

ALENA: Ty můj nešičko! (Beží za ním) Víš, že si ne-
máš zvykat na prášky, lepší je jít na vzduch, mne taky
bolí hlava, beztak kvůli tobě ... Tak počkej!

Jiří zůstane stát u dveří do před síně.

Já pojedu s tebou, ne, nepojedu s tebou, já musím cvi-
čit, ale doprovodím tě k tomu autu, tak počkej, Alenka
se pěkně obleče ...

KRÚTA (nalévá si číšku): Tak, pane zet. Kostky jsou
vřízeny! (Pak číšku vypije)

ALENA: Co si mám obléct?

JIŘÍ: Prosim tě, ale rychle!

ALENA (u otevřeného šatníku): Neříkej mi „rychlé“,
nebo si vzpomenu na balet! ... Tak který?

JIŘÍ: Ty bleděmodrý.

ALENA: Prosim tě! V těch vypadám tlustá.

JIŘÍ: Tak ty červený.

ALENA: Když je neděle?

JIŘÍ: Tak si vem sukni a halenku a pojď!

ALENA (roztomile): Bu bu bu!

KRÚTA: Půjdeš se mnou, Slávko, ano?

ALENA: To má být taková malá slavnost, když si žena
vybírá šaty.

KRÚTOVÁ (ráda): Jak myslíš, Pepi.

ALENA: Ale já nemám žádný hezký šaty ...

Zazvoní telefon.

mám hezký šaty, ale na žádný nemám chuť.

JIŘÍ (zvedá sluchátko): Nečas ... ano ... (Oblédně
rychle místnost)

ALENA: ... a na šaty musí mít člověk chuť.

JIŘÍ: Ano, Toníku. Hned. (Pokládá sluchátko. Obrací se
k Aleně) Tak, a teď ani slovo. (Bere ji za ruku a táhne
ke dveřím. Alena je v rozepnutém županu, je polí-
šena, chce se bránit. Mezitím otevřel Krúta dveře do
předního pokoje a nabízí Krútové, aby vešla první.

ALENA (vlečena Jiřím): Ale vždyť já jsem nahá! ...

No ty ses zbláznil!

JIŘÍ: Mlčet!

KRÚTOVÁ (stojí na prahu a žírá na tu scénu; pak):

Pepi! On ji bijel!

Krúta vběhne do prvního pokoje a chce Jiřimu vyrvat
Alenu.

JIŘÍ (nepouští Alenu, bere ze stolu těžítka a napřahuje
je proti Krútovi): Je to moje žena a půjde se mnou!
S napřáženým těžítkem vleče za sebou Alenu. Krúta
se bojí a couvá před Jiřím, ale o dveře, které vedou do
před síně, stojí opřena Krútová. Jiří s těžítkem a Alenou
přichází krok za krokem k ní. A bodiny, jedny po dru-
hých, začínají odbíjet devátou hodinu.

JIŘÍ (Krútové): Pust.

KRÚTOVÁ (v hysterii): Jen uhoď! Zabij matku své
ženy!

JIŘÍ: Uhní!

KRÚTOVÁ: Co si myslíš? Že ji můžeš zamykat, jak
chceš? Že si ji můžeš vláčet, kam chceš? Nikam nepůj-
del, protože není tvoje, není tvoje, není tvoje!
A bodiny odbíjejí devátou.

I V. VIZE

Oba pokoje zmizely. Odbijení bodin se proměnilo v obličející vyvrácení zvoni. Dva muži jdou napříč jevištěm směrem dozadu nebo vzpřímu. Jiří se zmateně rozblíží a volá na Muže.

JIŘÍ: Kam jdete?

PRVNÍ MUŽ: Do hor!

JIŘÍ (*div si nezachpává uši*): Co je to za rámus?

DRUHÝ MUŽ: Na poplach, králi! Nevidíš, co nám chystají?

*Na pravé straně se objeví popravčí zed s jedním velkým bákem.**

KRÚTOVÁ (*zdálky*): Pojďte, děti ...

Krútová, Křítá a Alena přibázejí ke zdi, nesou si s sebou stolec, židle, Alena pendlovky.

JIŘÍ (*s brázou*): Proboha, to je popravčí zed!

KRÚTOVÁ: Pořádný člověk se umí zařídit všude jako doma ...

Rozestavují před popravčí zed stolec a židle.

Ty pendlovky, Ali!

Věši na skobu ve zdi pendlovky. Zvuk zvoni se zvolna ztišuje. Kolem stolu jsou čtyři židle, usazují se na ně, jedna zůstane prázdná.

PRVNÍ MUŽ (*zdálky*): Je nás čím dál méně! Je tě potřeba, králi!

JIŘÍ (*zoufale*): Ale moje místo je tady, dokud ona jel (*Divá se na Alenu*) A ona pořád ještě je! A je moje!

*) V některých inscenacích šibenice.

KRÚTA (*když už se vsičbni tři usadí*): Jiří! Jiří a zase Jiří! Není včas u stolů!

KRÚTOVÁ (*matěřským hlasem*):

Posnidáme, Alicko.

Celý svět je vajčko.

Celý svět je ze žloutku.

Touží po tvém žaloudku.

ALENA: Už jsem měla hlad!

KRÚTOVÁ: Ale nehltat!

ALENA (*vidí Jiřího*): Jel! Tam je Jirka. Jirko! (*Vstane*)

JIŘÍ: Aleno!

Chce jít k ní, ale v té chvíli zvuk zvoni umlká a k scéně u popravčí zdi přistupuje Důstojník a dívá se na vstanouší Alenu.

DŮSTOJNÍK: Kočko!

Alena vidí Důstojníka, utkví na něm pobledem a brže strne. Křítá ani Krútová nic neposporují a prodávějí dále pantomimu snidaně. Důstojník mluví sgestivně a zamyšleně.

Jsi moje. Mohu si s tebou dělat, co chci. Jenomže já toužím po absolutnu, kočko: Tvá kůže byla pro jiné. Tak at pomine. Tvá kostra čněla pro jiné. Tak at pomine ... (*Náble vidí prázdnou židli, vztekle na ni ukáže*) Proč je ta židle prázdná? (*Obrátí se na Krútovou*) Ženská!

Teď ho Krútová spatří, vstane a strne před ním.

Kdo tady chybí?

Krútová není mocna slova. Důstojník se obrací na Krútu, který až do tohoto okamžiku klidně pokráčoval ve snidání.

Majore!

Křítá vstává, stojí v pozoru před Důstojníkem.

Kdo tu chybí?

KRÚTA: To prosím Jiří!

DŮSTOJNÍK (*se otáčí a křičí*): Jiří!

Jirí jde pomalu k Dústojníkovi. Dústojník si ho měří, jako by se rozpomínal.

Ty jsi ten na řetěze?

JIRÍ (*vrčí hlavou*): Ne.

DÚSTOJNÍK: Tak ty už jsi mrtvý!

JIRÍ (*vrčí hlavou*): Ne.

DÚSTOJNÍK (*ukazuje na prázdnou židli*): Tak se posad! Tady je tvoje místo!

JIRÍ (*vrčí hlavou*): Není.

DÚSTOJNÍK (*sladce*): T a d y je přece všechno, co máš! ...

JIRÍ: Nemám nic.

DÚSTOJNÍK: Tvé království ...

JIRÍ: Nemám nic, majiteli světa. Jsem svobodný! Mám jenom touhu ... (*s nesmírnou nenávistí*) touhu zabíjet tě, kde tě potkám.

Obrátí se a odchází stejnou cestou, kudy šli na začátku této vize oba Muži.

DÚSTOJNÍK: Stůj. Kam jdeš?

JIRÍ (*obrátil se*): Do hor!

DÚSTOJNÍK: Neutečeš mň!

JIRÍ: Neutíkám! Jdu si tě najít!

Scenerie popravčí zdi zmizí, i Dústojník mizí a Jirí jde ... A čeká na něj Věra. Stojí a dívá se na něbo.

Ale Jirí ji nevidí.

VĚRA: Čekám tu na tebe.

Jirí ji spatří, zarazí se několik kroků od ní.

Dáš se vzhůru; za tři hodiny dojdeš k myslivně; od ní vede pěšina vlevo; asi za hodinu přijdeš k senikům; tam najdeš hliáku.

JIRÍ: A ty?

VĚRA: Musím jít ještě dál.

JIRÍ: Děkuji ti, Věro. Sbohem. (*A obrátí se. Odchází vzbůru*)

VĚRA (*se za ním dlouze dívá a pak se mu bluboko ukloní*): Jirí. Jiríčku. Odpust.

JIRÍ (*zastavuje se ještě a dívá se tím směrem, kde našel posledy u popravčí zdi viděl Alenu*):

Alenko, rybičko marná.

Má špatná a jediná láska.

Odpust.

(*A bluboko se jí ukloní*)

Na scéně jsou opět oba pokoje. Hodiny odbíjejí, postupně se ztišují a s koncem hry ůmlkají.

KRŮTA (*který se teprve teď vzpamatoval*): To je ne-slychané! Ty nám budeš vyhrožovat!

JIRÍ: Odpusťte ...

ALENA: Ty seš úplnej blázen!

JIRÍ: Prosím vás všechny, odpusťte mi ... (*Obrátí se a odchází ke dveřím*)

KRŮTOVÁ: Tohle se odpustit nedá. To je konec.

KRŮTA: Počkej! ...

Jirí je u dveří, ale zastaví se a obrátí.

To je hrozně moc jednoduché: odpusťte, odpusťte ...

O tvoje city ti nestojím. Mně jde o moje právo a já tě proto žádám naposledy: Dej mi okamžitě mé klíče!

Jirí mlčky vytáhne z kapsy klíče a podává je Krůtovi. Pak rychle odejde.

ALENA: To je blbá neděle ...

KRŮTA (*drží v ruce klíče a je obromen nečekaným vítězstvím*): Viděli jste? Viděli jste to?

ALENA: No bože ...

KRŮTA: Copak nic nechápete? Nechápete, že tohle byla kapitulace? Klíče jsou víc než klíče. Já vám říkám, že jsme dnes vyhráli velkou válku!

K o n e c

Je konec června, hra se už dva měsíce hraje, recenzenti recenzují a v recenzích většinou neopomíjejí uvádět děj. Domnívají se, že hra má tuto fabuli.

Jirí, nedostudovaný architekt, který byl kdysi v Praze členem komunistické buňky, uchýlil se po vyšetřování na gestapu do závětrí maloměstské rodiny ve Vsetíně, kam jednoho rána přijde náhle pronásledovaná Věra, někdejší Jirího milénka, prosit na krátkou chvíli o útočiště. Jirí ji přijme a v dalším vývoji děje, aby ji zachránil, zabije těžitkem konfidenta - domovníka, i když je si vědom, že tímto činem uvádí sebe i celou rodinu do nebezpečí smrti. Když domovnice jde hledat domovníka a je zřejmé, že co chvíli upozorní na jeho záhadné zmizení gestapo, je nutno rychle jednat. Věra chce stůj co stůj zachránit alespoň Jirího a jeho ženu. Odchází první a Jirí se pak pod nejrůznější záminkami snaží sebou vylákat ven Alenu. Avšak ta podporována rodiči si postaví z rozmarné trucovitosti hlavu a Jirímu nezbývá, než aby šel nakonec sám a zanechal nic nevědoucí rodinu jisté smrti.

Ale je tohle děj mé hry? Mohu její příběh vyprávět docela jinak:

Ve Vsetíně žila rodina Krůtů, otec, matka, dcera, a měla tři svazky klíčů. Pak se přiznčil zeť Jirí a brzy jeden svazek ztratil. Na čtyři lidi zůstaly dva svazky klíčů. Potom jednoho rána zazvonil telefon a Jirího kamsi záhadně odvolal. A tu rodina zjistí, že Jirí odnesl oboje klíče a zamkl je v bytě. To je velmi vážné, protože Alena má za chvíli zkoušku na balet a nemůže se dostat z bytu. Jirí se po chvíli vrací a tvrdí, že vzal klíče omylem. Ale nikdo mu nevěří. Krůtová dokazuje, že Jirí odcívá na Alenu chorobně

žatí a chce zabránit, aby se dostala k divadlu; nechal se tedy odvolat smluvným telefonem a zamkl ji proto, aby se nedostala na zkoušku do baletní školy. Otec Krůta potom rozhoduje, že Jiří musí vrátit nejenom jedny, ale oboje klíče, protože oboje klíče jsou majetkem Krútovým a Jiří je dostal pouze propůjčený. Ale Jiří nechce klíče odevzdat a boj rodiny o její spravlivý nárok je ztížen tím, že Jiřího navštívila jeho někdejší známá ze studii, Věra. Krútovi se rozhodují vést rozhodný úder, až návštěva odejde. Mezitím Věra navrhuje Jiřímu, že by mohl zajet na venkov pro nějaké potraviny, jichž je ve válce velký nedostatek. Odchází napřed připravit auto. Jiří chce, aby Alena šla s ním, přemlouvá ji, ale Alena odmítá, protože chce balet trénovat alespoň doma. Jiří zuří, chce ji odvléci násilím, ale tu zasahují rodiče, zejména Alenina matka, která se opře tělem do dveří a Alenu s Jiřím nepouští. Jiří je zlomen. Prohrává svůj boj; musí jít pro vajíčka sám. A když ho u dveří zastaví Krůta a znovu žádá klíče, Jiří kapituluje už docela a klíče mu odevzdává.

Oba příběhy, jak vidět, mají docela různý ráz. Zatímco první příběh, ten, co vyprávěli recenzenti, připomíná příběhy běžných okupačních dramát, druhý příběh, jak jsem ho teď vyprávěl sám, připomene možná vzdáleně dramaturgii ionescovského antidramatu či pseudodramatu.

Nicméně Majitelé klíčů nejsou ani běžným okupačním dramatem ani dramatem ionescovského typu. Během těch sto minut, co asi hra trvá,*) *probíhají totiž zároveň oba děje*, obě tato tak protichůdná dramata; zapadají do sebe jako dvě ozubená kolečka – anebo lépe: jako dva hlasy v dvojhlase fúze, dva hlasy, z nichž každý má svou melodiickou samostatnost, ale zároveň tvoří s druhým hlasem celek;

*) Kompozičně vzato je hra velká aktovka. Těch sto minut se žene bez přeryvu. Proto ve hře není možná přestávka. Pokud se v některých divadlech pokusili přestávku přece jen udělat (třeba před nástupem druhé vize), došlo k neustojnosti: první polovina hry nemá totiž naprosto onu relativní soběstačnost, již mívají části her koncipovaných do několika aktů. Vzniká pak nepřijemný pocit přeryvu, jako když jsme kdysi obracovali uprostřed jediné hudební věty strou krátkohrající gramofonovou desku.

jednotlivá myšlenková temata jsou postupně přebírána a zpracovávána oběma hlasy, tj. oběma ději; to znamená, že všechna myšlenková temata (téma posláná, téma soudu atd. atd.) jsou ve hře vždycky oztřejmována ze dvou stran, v rovině velikosti i v rovině malosti, ve své pravosti i ve své absurdnosti. (Např. celá hra je vlastně soud, který vedou proti Jiřímu soudruzi za jeho unik do závětrí – ale celá hra je zátoveň soud, který vedou proti Jiřímu Krútovi kvůli svazku klíčů. Atd. atd.)

Oba příběhy, jež tvoří obsah Majitelů klíčů, se vzájemně osvětlují a uvádějí na pravou míru.

Drama (pseudodrama) hádky o klíče ukazuje, že heroický okupační příběh Věřina útěku, jakkoli svědčí jistě pravdivě o skutečné velikosti českých lidí za války, nesmí být paušalizován na celkový obraz české okupace, že vedle českého heroismu existovala tehdy i česká loyálnost, apolitickánost, malost, opatrnost a že ta malost existovala nejen jako malost vylekaná, vyděšená, zaskočená, ale i klidná, pyšná a nevyrušitelně zavinitá do své ulity.

Příběh hádky o klíče ukazuje, jak se veškeré velké pojmy, zásady a pravdy, jež jsme si zvykli přisuzovat velkým životům a jejichž používání a hlásání nám dává pocit, že jsme dědicové těchto životů, změně okamžitě ve svůj protiklad a dostanou obłudný a absurdní ráz, jakmile se octnou v mag-netickém poli lidské malichernosti.

Naopak okupační příběh, který projde nespáten příběhem hádky o klíče, je s to teprve dát tomuto absurdnímu „pseudodramatu“ pravé společenské proporce. Teprve na pozadí heroického příběhu Věřina útěku je možno spatřit Krútovy a jejich drama v patřičně groteskním světle.

Samí o sobě nejsou Krútovi ani žádná karikatury ani žádní darebáci. Když si odmyslíme usvědčující kontext okupačního příběhu – ruku na srdce: takhle hovoří a jedná hodně lidí, kteří se považují za vzorné občany a dovedou nás taky pěkně ve jménu své vzornosti proháňet.

Divil jsem se, když někteří recenzenti docela jednoduše a samozřejmě pochopili rodinu Krútových jako výlupky toho

no, když se přitom typická krúťovská sofismata nezaslouží-li si žít či ne.*)

Některí lidé by byli patrně s to pohnat Shakespeara před soud, že nechal umřít nevinnou Ofélii. Anebo se domnívají, že smrt či život udílí autor na konci hry podle zúštků jako učitel známky na konci školního roku.

Ovšem bylo by možno děj i okolnosti příběhu rozvinout jinak, než jsou rozvinuty, totiž tak, aby Krúťovi nezůstali nevědomí, poznali skutečnou situaci a mohl být pak prakticky a nezvratně *proověřen* jejich charakter.

Jenomže ve chvíli, kdy by Krúťovi poznali skutečnou situaci a byli nuceni stát se buď otevřenými kolaboranty hodnými trestu, anebo (což je málo pravděpodobné), hrdinými by se rázem podrobila běžnému schématu tzv. okupačních dramát a byla by to rázem docela jiná hra – jak stavebně, tak myšlenkově.

Kdyby Krúťovi poznali skutečnou situaci, jak vznikla příchodem Věry a vraždou domovníka, hra by přestala být kontrapunktem dvou samostatných dramát, oba příběhy by splynuly v jeden a z vlastního sporu o klíče by se stalo jen poupisné pozadí, jakási charakteristika rodinného prostředí.

Kdyby Krúťovi poznali skutečnou situaci, hra by se stala běžným příběhem o prověřce lidských charakterů za okupace a přestala by být tím, čím je: mýtem o lidské malosti, která se dala na pochod a každého, kdo se jí namane do

*) Věcně je ovšem nemožné, aby Jiří řekl Aleně pravdu o vraždě domovníka.

Z horečné rozmluvy Jiřího a Věry jasně vyplývá, že převést přes hranice všechny je nemožné. Ze maximálně je možné zachránit Jiřího a Alenu. Ale což je možno Aleně všechno říci? Krúťová ustavičně slídí za dveřmi a každou chvíli naslouchá, co ti dva mladí dělají. A jak známe Alenu a její poměr k rodičům, okamžitě by jim všechno vytkla. A způsobit, že se rodiče dovědí, oč jde, znamená zahodit vše. V sázce je pak nejen život Jiřího, ale i život Věry a celé ilegální organizace, protože Alena zná některá fakta (auto od pekárny), jež by mohla věst velice rychle k vypátrání a zničení ilegální sítě. A konečně je třeba jednat velice rychle („Máš jenom tři minuty času“) a vyhnout se dlouhým a panickým rozhovorům a přesvědčováním, jež by nutně musely vzniknout ze zprávy o vraždě. Má tedy Jiří jedinou možnost: vylákat Alenu záminkami.

o, když se přitom typická krúťovská sofismata nezaslouží-li si žít či ne.*)

Kdyby Krúťovi poznali skutečnou situaci, jak vznikla příchodem Věry a vraždou domovníka, hra by přestala být kontrapunktem dvou samostatných dramát, oba příběhy by splynuly v jeden a z vlastního sporu o klíče by se stalo jen poupisné pozadí, jakási charakteristika rodinného prostředí.

Kdyby Krúťovi poznali skutečnou situaci, hra by se stala běžným příběhem o prověřce lidských charakterů za okupace a přestala by být tím, čím je: mýtem o lidské malosti, která se dala na pochod a každého, kdo se jí namane do

*) Věcně je ovšem nemožné, aby Jiří řekl Aleně pravdu o vraždě domovníka.

Naopak v příběhu Věrina útěku je vše utajené. Jiří a Věra musí svá stanoviska, myšlenky, záměry maskovat a zamlčovat. Ještě víc než Jiří Věra. Ta je dvojnásob maskovaná. Před rodinou zamlčuje své ilegální poslání, před Jiřím svou lásku.

Je proto docela zákonitě, vyplývá ze situace, že Krůtovi jsou verbálně mnohem *akcionější* ve svém *nicotném* příběhu, kdežto Jiří a Věra verbálně mnohem *pasivnější* ve svém *významném* příběhu.*

Během hry se musí Jiří čtyřikrát rychle rozhodnout. Věra rozhodování promítne se vždy do jakéhosi snového vidění, snového příběhu, který jsem z nedostatku lepšího názvu pojmenoval *vize*. Oč méně příležitosti k plnému sebevyjádření dává Jiřimu a Věře reálná situace, o to víc musí oba i jejich svět ožít právě ve vizích.

Co jsou a co nejsou *vize*:

Vize nemají charakter tzv. vraccček, retrospektiv. Vše, co se v nich odchrává, děje se *teď*, děje se v přítomnosti. (I když např. první *vize* má částečnou *funkci* jakési retrospektivy, vše je tu zpřítomněno, svatba tu není *mimulá* svatba, ale je to ta svatba, kterou chce mít Alena každý den, stále, teď ...)

Vize nemají také charakter neurovnaného syrového proudu vědomí, kde horečně těkají – jak to bývá v tzv. vnitřním monologu – myšlenky a představy, aby odkryly nějaké tajné *psychologické* hlubiny hlavní postavy. *Vize* jsou básnickým odrazem konkrétního uzlového bodu dramatu a vše se v nich k tomuto bodu přísně váže, aby dilema, v němž Jiří právě stojí, co nejšetrněji *etiicky* analyzovaly.

Subjektem vizí je ovšem Jiří. To však neznamená, že postavy, které ve vizích vystupují, jsou jen stíny Jiřího vědomí. Ve vizích není celkem využito kontrastu mezi tím, jaká postava ve skutečnosti je a jak ji subjekt vizí *vidí*. Postavy

* Aby tato významuplná zdrženlivost nezánikla vedle halasně agresivní Krůtů – to je ovšem inscenační oříšek. Záměrně se snažila právě tenhle oříšek rozlousknout inscenace Jana Fíšera u brněnských bratří Městíků. Nejenom tím, že Jiří i Věra byli tu podání velmi výrazné (i ve svém mlčení, které ostatně není tak nedramatický prvek, jak se na první pohled zdá), ale i půdorysem scény: pokojte nebyly vedle sebe; ale za sebou: pokoj mladých manželů vpředu, pokoj rodičů vzadu.

cesty, se snaží uchvátit a uvláčet ve svém strašném boji o nic – a zároveň mýtem o nutné zkáze těchto vojáků marnosti, kteří – žijíce v sebeklamu, „vidíce pouze do blízka“ – zmirají nakonec vždycky *nevědouce proč, zašlépnují botou, o níž ani nevědí, na či noze byla obuta*.

Nemá-li tento mýtus ztratit svůj smysl, má-li zůstat sám sebou, musí ovšem zůstat sama sebou i hra a její situace a Krůtovi *nemohou* poznat, oč jde (tak jako Krůtovi kolem nás opravdu a až do konce nevědí nikdy, oč jde). Nemá-li hra ztratit svůj smysl, musí vést Krůtovi až do konce svůj boj o nic, a musí ho dokonce vyhrát, *nevědouce*, že ho vyhrávají na podlaže, jež je podminována.

A jestli se nakonec octijí před popravčí zdi, není to proto, že jsou odporní, zlí atd., není to proto, že je autor nenávidí (i když je zajisté v lásce nemá), není to proto, že by je autor chtěl trestat – ale octijí se tam proto, že jejich obraz světa je hluboce falešný, neadekvátní, mystifikovaný (i když je Krůta přesvědčen, že právě on je „reálný člověk“, jenž vidí „věci takové, jaké jsou“), octijí se tam, aniž vědí, že se tam octijí, *ocitají se tam proto, že je to zákonitě*.

Je-li Alena někomu sympatická, jak se k tomu jedna recenzentka přiznala, tím lépe; tím drastičtější a výraznější vyzní smysl příběhu. Egoocentrismus uzavřel Alenku do malinkého světa plného zrcadel. Proč bychom jí měli proto ubližovat? Proč bychom ji chtěli proto zabít? Jenomže v mezích situací divenka, zakletá do zrcadel nemůže se už z těch zrcadel vymotat, zůstane tam a zemře v nich. Je vám jí líto?

Myslíte, že mně ne?

Autorem neposílá své postavy na smrt ze zloby, krutosti či nenávisti, ale proto, že jejich smrti vyslovuje určité zákonitosti života. Autor může plakat nad svou postavou, ale bylo by naivní antropomorfizovat životní zákony a domnívat se, že i ony mají schopnosti pláče nebo slitování.

Mezi dramatem hádky o klíče a dramatem Věrina útěku je mnoho rozdílů. Např. ten, že ve sporu o klíče se vše říká naplno, všichni Krůtovi mají příležitost velmi důkladně a nezasvěněně vykládat svá stanoviska.

nejdou nijak Jiřího pohledem *žereslery*, nejsou to postavy „jak si je přetváří Jiří“, ba naopak, dalo by se říci, že ve vizech existují všechny *skutečnější* než ve skutečnosti, tj. že právě ve vizech se odhaluje jejich podstata.*)

Vize jsou obrazem procesu, během něhož si Jiří *uvědomuje pravý stav věcí. Vize jsou uvědomování. Vize, to je pravda, která se Jiřímu v tom kterém uzlu dramatického vývoje zjevuje, která ho přepadá, která ho zaskakuje: Svatba se mu náhle zjeví jako soud. Půda, kterou se domníval mít pod nohama, zjeví se mu náhle nad hlavou jako absurdní půda s nahou Alenou. Alena mu stále mizí a jako jediná žena, jež ho čeká a miluje, se mu zjevuje Věra. Jiří se do posled- ní chvíle domnívá, že jeho *svědomí* mu nedovoluje odejít, ale náhle se mu vyjevuje, že to není svědomí, ale právě na- opak jeho *nepřítel*, kdo ho povolává na prázdnou židli k rodnému stolu před popraviště.*

Jiří je racionalista. Skeptik. Člověk, který každou věc váží, o každé pochybuje. Proto jsou jeho vize zuřivým zápasem o pravdu. Jiří klade svému konečnému rozhodnutí do cesty překážky nejrůznějších argumentů. Jiří musí proto ve vizech *žít, trávit a dramaticky, stejně jako musí ve vizech žít i ostat- ní figury, ne jako loutky, ne jako zjevení, ale jako živé, své- bytné charaktery.**)*

Mnozí inscenátoři inklinovali k tomu pochopit vize jako symbolickou záležitost. Musel jsem proti tomu protestovat.

*) Proto je např. nesprávné, zpívat-li ve třetí vizi Alenka svůj slágr tragicky. Ano, to by byla Alenka, jak ji vidí a chápe v této situaci Jiří. Ale Alenka musí vystupovat i ve vizech v logice svého charakteru, ona svou situaci nezná, a proto zpívá slágr *nevědouc* o jeho hrůzném významu.

Stejně je nesprávné, když za Věru upoutanou u sloupu mluví Ale- nin hlas. Tím se sice ilustruje, jak to Jiří slyšel, podtrhuje se tím subjektivnost vize, ale ve vedení postav vzniká opět alogičnost. Co- pak by mohla tahle Věrina slova, v nichž je definováno Větrino po- jetí lásky, říkat Alena?

***) V některých inscenacích, kde byla zbytečně akcentována *sno- vost*, neskutecnost vize, se stalo, že Jiří jednal i mluvil jaksi námě- sičně, jako někdo, kdo je pasivní, komu se to všechno jen zdá. To mělo ovšem okamžitě za následek, že celá jeho postava (jejíž jistá větší zdrcenlivost je nutná) zpasivněla i *zewnitř*, což pak muselo na- rušit smysl celé hry.

V Majitelích klíčů o žádnou symboliku nejde, tím méně v je- jich vizech.

Abych se vyjádřil jasně: každá skutečnost, slovo, fakt v uměleckém díle má vždy kromě svého bezprostředního vý- znamu svůj druhý, dalekosáhlejší, obecnější význam. Tak např. višňový sad v Čechovově slavné hře je sice skutečný višňový sad, ale znamená přitom tak trochu vlastně celé Rusko. V Majitelích klíčů se rodina hádá o svazek klíčů, ale když se to tak vezme, tak ty „klíče jsou víc než klíče“, to jest znamenají to kromě sebe sama i onu Pitomost s velkým pé, o níž se vede odvěky boj kdesi v hlubokém podpalubi lidských dějin.

Tato schopnost druhého významu, to ještě není symbolis- mus, to je obecná vlastnost umění, i když v různých umě- leckých dílech různě využívána.

Symbolismus a symbolistní postupy v pravém slova smyslu vznikají tam, kde onen první, bezprostřední význam, (tj. sad nebo klíče) je potlačen ve prospěch druhého významu, kde slovo, představa, fakt jsou degradovány na pouhý znak, zástupku, symbol něčeho jiného. Vzniká tak jakási posun- čina, jakási znakomluva, kde žlutá barva není barva, ale zářlivosť a lilie není květina, ale symbol čistoty. Tato sym- bolistní technika (z níž přišou esteticko filosofickou dok- trínu udělali zejména ruští symbolisté, ostatně příznačně poznamenání náboženstvím a jakýmsi novoplatónským idea- lismem) je mi z duše cizí, stejně jako je cizí všemu moder- nímu umění, jež nastoupilo po symbolismu a *proti sym- bolismu*.

Fantastika moderního umění je protisymbolická a kon- krétní. (Tak jako je, dejme tomu, fantastický, ale nesymbo- lický a docela reálně konkrétní každý lidský sen – míním sen, co se v noci spí.)

A v tomto smyslu je také myšlena fantastika vize.

Je proto nesprávné vidět v postavách vize, jak k tomu leckdo inklinoval, personifikace různých stránek Jiřího cha- rakteru: gestapák, tot Jiřího strach, Alena, tot Jiřího slabost, Toník, tot Jiřího svědomí apod. Při takovém výkladu, při- pomínajícím dramaturgii středověkých moralit, může se pak

lehce stát, že se z postav setřou jejich konkrétní, reálné rysy a promění se v loutky-symboly, v platonické „stíny idejí“.*)

Je tedy důležité, aby byly vize pochopeny ve své samostatnosti a prostotě,**) jako ostatně vůbec celá hra, jejíž veškeré formální složitosti, říkám to na svou čest a svědomí, nevznikly než z dobré vůle vyjádřit přesně, ekonomicky a úplně obsah a smysl hry.

MILAN KUNDERA

*) Tak např. v jedné jinak talentované inscenaci chtěli odgestapádit gestapáka, jehož uniformu jim připadala příliš banální vzhledem k filosofujícímu textu této postavy, a oblékli ho tedy do jakéhosi černého fraku a nechali preludovat na klavír. Ztratili-li však gestapák gestapáctví, ztratil svou konkrétnost, ztratil to reálné, čím byl zakorven do Jiřího osudu a Jiřího paměti a stal se z něho kurtózní, záhadný, utržený, filosofující symbol.

Nebo jiný příklad: když Toník uvídí, jak Jiří svírá v ruce klíče, *nepadne ho vtip* a řekne: „Stal se z tebe majitel klíčů“. Vtip má ovšem svůj dalekosáhlý druhý smysl. Ale když Jiří v ruce klíče neovírá a Toník žádné klíče nevidí a přesto řekne: „Stal se z tebe majitel klíčů“, není to už vtip, ale jen jakási slavnostní symbolické prohlášení, které se stane svou umělou symboličností okamžitě nepřijemné. Atd.

**) V Pražské Krejčově inscenaci mají vize naprostou přirozenost. Všechny banální prostředky na výrobu snovosti byly dány do stáru železa a scéna byla zalita světlem; místo nepatřité tajemnosti a mlhavosti nabýly tak vize patřičné jasnosti, zřetelnosti a – smím-li použít toho podivného slova – vznešenosti.